

UNIVERSUL LITERAR

D. GHIȚA : BALCIC

In acest număr : EMIL ISAC, H. PAPADAT BENGESCU, MIRCEA ȘTEFĂNESCU, DINICU GOLESCU, ION LUPU, MARCEL ROMANESCU, P. IGIROȘANU, N. I. HERESCU, T. PAUNESCU ULMU, EUGEN VICTOR, VIRGINIA GHEORGHIU, RUD. A. KNAPP, N. N. TONITZA și PERPESSICIUS. Buletin bibliografic săptămânal de AL-SADI IONESCU.

An. XLII, Nr. 36.

5 Septembrie 1926.

Lei 5.

C â n t e c

Ingeri să te desmiardă, soare să te bată,
Mătasea să te șteargă,
Să fie a ta lumea largă,
Și sfântul să-ți fie tată.

Noaptea să-ți fie ochii, și piatra să-o și să-o deochii,
Mielul mâna să ți-o sărute.
Să-ți vorbească florile mute.

Să înflorească tot ce ții în mână,
Când te-or vedea copiii în genunchi să cadă,
Și orbii să te vadă.

Să fii a tuturor și a nimănui să fii,
Să fii blestem și să fii rugăciune și să trăiești în vechi,
Și trandafir sălbatec să fii, ce pe sufletul meu trist te pleci.

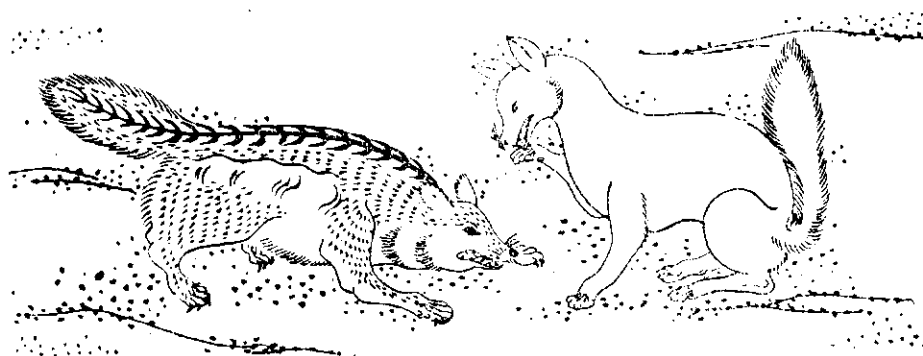
EMIL ISAC

BCU Cluj / Central Tomnatică Library Cluj

Ape ruginesc printre păpuși...
Sterp pădurea-acum arde 'n luminis
Cu bronzate vârfuri și frunziș de-aramă,
In amurgul — sânge revărsat pe-o coamă...
Butiile 'n beciuri se înțepenesc;
Rod de vie-atârnu 'n podul bătrânesc,
Și sub bârne groase, stropi de aur vii.
Viespi încercuesc hoabe durdulii...
Jinduind sumanul cald de promoroacă
Iarăși cu pustiu crama se imbracă,
Doar la vre-un cazan prune ntârziate
Fierb, momind țărani până pe noptate...

Gâște-au fost azi noapte jalnic găgâind?
Peste-acoperișuri, vântu-a plâns mugind...
Iangă iaz copiii lișițe-au găsit
Moarte peste maluri — și pe cer coclit
Au scâncit a iarnă pasări pământii...
Prietene, de-acuma toamnă grea va fi!
Tu cuminte 'n noapte și'n insingurare,
Trage pe obloane drugii cu zăvoare,
Și ascultă 'n ploaia și 'n vârtej-afund,
Golul cum în tine, macină profund...

T. PAUNESCU-ULMU

Frământări

(Fragment)

Trei acte, de MIRCEA ȘTEFĂNESCU

ACTUL II. Scena I

ANCA (d-na Lili Popovici) ANDREI (d. N. Bălățeana)

(NOTA — Anca, soția lui Ionică, e de o lună amanta lui Andrei, prieten bun al lui Ionică. În scena care urmează, și care se petrece într'un fumoar din casa lui Ionică, se vede care e situația dintre cei doi amanți; după această lună parcursă între actul I și II).

(S'a înscrat. La ridicarea cortinei, Andrei e pe sofa; Anca lungită pe pernele de pe jos, ține capul rezemat de sofa, aproape de genunchii lui Andrei. Lumină discretă, venind din vasele împrăștiate prin fumoar. O pauză simțită: Anca e pe gânduri; Andrei lasă impresia că nu știe ce să-i spună. Apoi:)

ANDREI — (Încercând să se ridice) Să-ți aduc o țigară?

ANCA — (Cu compătimire ironică) O, Andrei, Andrei, bietul meu amant!

ANDREI — (Nedumerit) De ce?

ANCA — (Adăugând tonului de sus mai multă tristețe) O țigară?

Toate după amiezile noastre au ca epilog o țigară. Și romanele au un sfârșit, dar sunt mai lungi.

ANDREI — (Cu mustrare ușor emfatică) O, o, Anca!

ANCA — Și jocul de bursă are un sfârșit, dar e mai palpitant. Numai dragostea se vede, are și ea un sfârșit, dar e monotonă.

ANDREI — De ce îmi vorbești astăzi — ahea o lună de când ești a mea — de sfârșitul dragostei noastre? (Cu căldură) De ce, Anca?

ANCA — Ți-am vorbit și ieri... ba și alaltăieri! Nu știu, nu știu de ce...

ANDREI — (Curtenitor) Doamnă, ești o enigmă.

ANCA — Nu, Andrei. Sunt femeie.

ANDREI — (Acelaș) O femeie foarte, foarte capricioasă.

ANCA — Capricioasă? (Râde ușor) O, Andrei... „Anca, vrei o țigară? Poate vrei să fumezi, Anca?” Și-atât! S'ar zice că e nevoie să ne recreăm. (Râde scurt și nervos) Fie: adu-mi o țigară.

ANDREI — (Servind-o curtenitor:) Vezi ce rea ești? Din zi în zi mai rea.

ANCA — (Aprinzând) Tu nu fumezi?

ANDREI — Nu.

ANCA — Nu. Și, pe urmă? (Andrei tace) Și-atât!

ANDREI — (Cu tonul cu care ar zice că Anca pretinde prea mult) Ei, acuma!

ANCA — Desigur, Andrei. Eu, dacă aș fi bărbat, aș ști să mă port, cu femeile. Crezi tu că e o simplă legendă că ne-am născut din coasta lui Adam? Noi trăim din viața pe care o trăiți voi în jurul nostru. Nu ne lăsați deci să lăncezim. Vorbiți-ne. Mângâiați-ne. Altfel, viața ne e searbădă. (Îl privește). Ai priceput? Nu. Dacă amantul, în loc să ne vorbească și să ne mângâie, tace și-și ține mâinile acasă, atunci (întorcându-se spre el, grațioasă și puțin enervată, dar dragălaşe) bine, domnule amant, d-ta n'ai creier? atunci dragostea e monotonă. Tot n'ai priceput? Mai dă-mi o țigară, că asta s'a sfîșit. (Andrei o servește; pe când Anca, venindu-i să rădă:) Tu nu fumezi?

ANDREI — (Zămbind) Nu.

ANCA — Și-atât!

ANDREI — Dar, ce vrei...

ANCA — (Înterupându-l) Andrei, Andrei... inventează! De pildă, spune: „Nu fumez, Anca, fiindcă mă tem să nu adorm cu țigara în gură”. (Zămbetul lui Andrei e forțat. Spunând fraza de mai sus, Anca a râs ușor, dar își sfârșește râsul într'un zămbet agasant) Obositule! cât sânge albastru curge prin vinele tale?

ANDREI — De ce-mi vorbești așa? Știi bine că nu fac caz de asta.

ANCA — Modestia ta e inutilă. Noblețta e cel mai conservator dintre creditori. Pergamentele tale sunt polițele cari poartă girul tuturilor străbunicilor tăi. S'au legat ptntu tine să rămâi Prăselea cel obosit al unui neam în care s'a cheltuit până la ultima sevă de pasiune. (Și, cum Andrei schițează neplăcerea). Știi că-mi place să fac teorii. M'a năvălit Barbu. Asta se cheamă a degenerescență. (Imediat împăciuitoare). Glumesc. Iartă-mă.

ANDREI — Sunt sigur că faci numai o glumă.

ANCA — (Cu un accent care trădează un gând nemărturisit) Ești atât de sigur?

ANDREI — Da. Dar gluma ta...

ANCA — (Înterupându-l) Ți-am spus: iartă-mă. (Și, pentru că Andrei rămâne imobil) Vezi, vezi că nu știi să te porți? Aduci eticheta ta ereditară până și în dragoste. O femeie îți cere iertare și tu nici măcar nu te gândești s'o săruți.

ANDREI — (Acum încăpăfănat) De ce s'o săruț?

ANCA — De ce? Dar bine, brută cu

sânge albastru, ca să-i arăți că ai iertat-o! (Andrei o sărută. Ea, aruncându-și brațele după gâtul lui:) Andrei, Andrei, când ai să pricepi cât dor de dragoste m'a aruncat în brațele tale?

ANDREI — (Tresărind și părăsind-o brusc) Pași!

ANCA — (Ascețută o clipă, apoi râde nervos) Parcă ai fi soarece! Cea mai ușoară troznitură de parchet te aduce la realitate.

ANDREI (Cald) Dar pentru tine,, draga mea!

ANCA — (Cu revoltă dragăstoasă) Numai când troznește parchetul, ți-aduci aminte că ești amantul meu... și atunci, ca să te ascunzi.

ANDREI — (Cald) Dar nu uita că sunt prieten cu Ionică și că ar fi trist să vadă cum îl înșel.

ANCA — (Cu voce care trădează — discretă însă — un adânc foc sufletec) De ce nu mă iubești?

ANDREI — Te iubesc, dar nu știu cum să te impac.

ANCA — Fă-mă să simt că mă iubești. (Cu ardoarea penultimei încercări) Fă-mă să te iubesc așa cum am crezut, atâta-ți cer!

ANDREI — Dar cum?

ANCA — Să mă reinnoesc prin tine, să-ți simt sufletul, să mă bizui pe forța care domină și înfruntă orice, (cu ironie) chiar și drepturile unui bărbat ca al meu, care, dacă ar simți că mă pierde, nu s'ar întrece cu suferința.

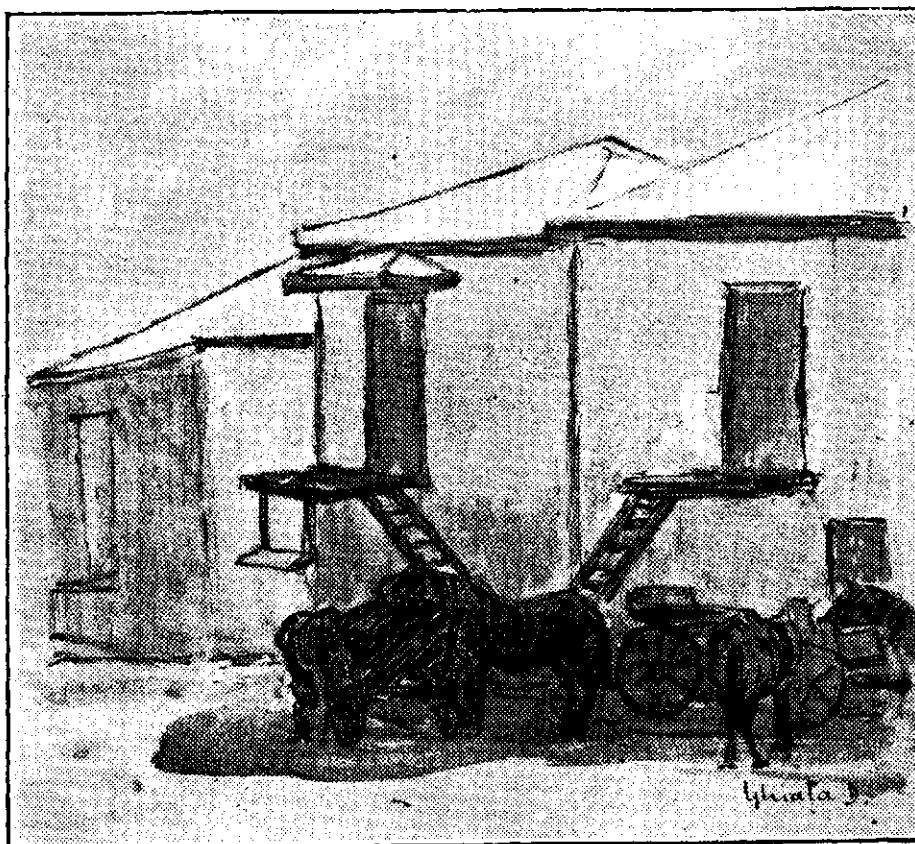
ANDREI — (A cărui față se luminează; după un moment de cumpănăală) Serios crezi că Ionică n'ar suferi, dacă...

ANCA — (Înterupându-l: amar:) Dar dimpotrivă; ar găsi un prilej minunat să-și practice mentalitatea, să facă pe cavalerul, (cu dispreț) pe civilizatul.

ANDREI — (Radiant) Adevărat crezi asta? O, atunci...

ANCA — Dar bine, Andrei, e și firesc. Tu știi ce sunt pentru Ionică.

ANDREI — (urmăriind o idee) Și dacă

*) (Această piesă se repetă actualmente la Teatrul Național sub direcția de scenă a d-lui Paul Gusti și va fi prima premieră originală a acestei stagiuni).

Cântecul scripcarului bătrân

astăzi, astă-seară, n'ai mai vrea să fii soția lui?

ANCA -- Ionică nu e nici prost, nici necinstit și nici nu mă iubește.

ANDREI -- Și atunci?

ANCA -- N'am fost clară?

ANDREI -- Ai fi liberă?

ANCA -- Nu sunt „liberă“?

ANDREI -- Nu. Nu încă.

ANCA -- Nu încă? (Amar) Da... te înțeleg. (Inflăcărată) Dar unde scrie că o femeie trebuie să fie neapărat liberă, ca să poată fi cucerită?

ANDREI -- Sunt uzaște peste cari nu se poate trece. (Cu elan) Dar lasă, Anca, am să te fac fericită. (Se scoală și se plimbă concentrat în gândurile lui).

ANCA -- Mă orbești. Elanurile astea ar putea să-ți sdruncine nervii.

ANDREI -- Ai să vezi! Așteaptă!

ANCA -- (Dczamăgită) Ce aștept eu... n'are să se întâmple. Ar trebui să trăim altă dată...

ANDREI -- (Înterupându-o Ai să vezi! Deocamdată, nu mă întreba nimic. (Și, cum Anca nu mai spune nimic, întrerupându-și umbrelul :) Mă rog, ai încredere în mine?

ANCA -- Și pe urmă (Andrei în prăda gândurilor, face și reia pașii) Atât? (După o clipă) Ce aștept eu... (Se întrerupe. Andrei are pe față zămbete hotărâte. Anca, visătoare :) O, amantii le altă dată!

ANDREI -- (Surprins) Cine?

ANCA -- Ei știu să supue viața, s'o creeze prin iubirea lor.

ANDREI -- Nedumerit, oprindu-se din mers) Ce?

ANCA -- Da. Știau să iubească amantii de altă dată! Cunoșteau secretul iubirii, ca vrăjitoarele tainele ierburilor și l-au dus cu ei în pământ.

ANDREI -- Da cine sunt amantii tăi de altă dată?

ANCA -- Singurii adevărați. Cei cari și-au pus de atâtea ori viața în primejdie pentru mine. Cei cari și-o dăruiau pentru o sărutare, căci, cu o sărutare, robiau un suflet. Voinicii cari treceau pădurile, veniau cale multă, descori să-mi zăriască doar zămbetul luminat de lună în pragul ferestrei mici și zăbrelite.

ANDREI -- (Privind-o curios) Ce te-a găsit Anca?

ANCA -- Ce m'a găsit? Dorul să mă întorc în brațele îndrăzneților frumoși, cari știu să răpească femeile sub ochii bărbaților, fără frică, fără remușcări lașe. Cu aștia am trăit din prima clipă când mi-a căzut o carte în mână; cu ei am colindat noaptea parcuri imense, cu tufisuri tăcute, cu flori de lună prinse în trecele cascadelor. (Andrei își reia locul pe sofa, tăcut. Anca continuă cu vocea scăzută) Până acum, cu ei mi-am înșelat bărbatul în fiecare noapte. Acum, un amant modern a venit să le ia locul. (Cu revoltă) Amanții moderni! Cât vă e de ușor să cuceriți o femeie; cât nu riscați nimic în întreprinderea voastră!

ANDREI -- Ești nedreaptă. Dar tu suferi, Anca.

ANCA -- (Dureros de ironică) Ai observat, Andrei?

ANDREI -- (Din inimă) Îți jur că te voi vindeca. (Pendula bate opt). Opt!

ANCA -- Iată-ne la al nu știu câtelea termen al... iubirii noastre. Amanții de altă dată nu-și măsurau clipele de dragoste cu bătaia de pendulă. Aveau în fața lor viața și o împărțeau în două; cât sta soarele pe cer, își făceau jurăminte; când apunea și le împlineau (Andrei prudent, se mută pe un fotoliu) Bravo, Andrei, (Andrei revine, dă mâna Ancăi și o ridică. Ea se lasă obosită, nepăsătoare).

ANDREI -- Ar trebui să aprindem lampa.

ANCA -- N'ai decât. (Andrei aprinde

Foaie verde-a spinului,
Frunzulița chinului, —
Se alungă clipele,
Iute ca aripele,
Cât ai bate pleoapele,
Zile fug, ca apele,
Anii 'n goană lunecă
Viața și-o întunecă.
Alte fete 'nvață jocul,
Alți flăcăi le strâng mijlocul,
Alte babe dau cu ghiocul
Să descopere norocul.
Alți cumetri beau pahare,
Alți unchiași urzesc să'nsoare
Un flăcău cu-o față mare.
Alt chip ai și tu, crâșmare!..
Singur eu și singur eu,
Hât, de-amar de timp, mereu,
Stau aci, cu cântul meu.

Foaie verde-a spinului,
Frunzulița chinului,
Viața e-a suspinului.
Hei, aveam și eu odată
Ochii vii și chica lată
Și-aveam scripea instrunată.

Dragă îmi era o fată!..

Și din cincisprezece sate,
În căruțe ferecate,
Veneau oameni să mă cate
Și porneam la drum, fârtate,
Nopti și zile încheiate.

Fata — vezi, parcă fu ieri —
Am iubit-o două veri.

Și când iarna-era mai grea,
Zăiafetul se 'ncingea,
Două luni nu contenea.
Chef cu chef se inoda,
Și ce nunți, ce cumetrii,
Ce botezuri, ce beții..

Toate trec, și 'mbătrânim...
Fata doarme 'n fîntirim.

Foaie verde-a spinului,
Frunzulița chinului.
Măine voi porni și eu
S'o 'ntâlnesc sub lutul greu,
Mâna slabă să i-o prind,
Trupul supt să i-l cuprind
Gura vânăță s'o sorb.
S'o sărut pe chipul orb...
Trupul meu cu trupul ei
Putrezească pe sub tei.

Dar vreau astăzi să vă cânt,
Cântec vechi, cu vechi descânt,
Taină'n suflet să vă 'mplânt.
Strângă-și cârdul fetele,
Și flăcăii, cetele,
Moșul știe să vă spue
Viața ce e și ce nu e.

Foaie verde-a spinului,
Frunzulița chinului,
Biata minte nu 'nțelege:
Moartea, moartea vezi, n'alege...
Dorm cu mâinile pe piept,
Și-omul rău și omul drept
Și nătâng și înțelept...
Cu-ochii 'ncremențiți la stele,
Cu urechea la vâlcele,
Și nepoți și strănepoți
Dorm sub jârna grea cu toți.

Ce lucrează 'n lemn strungarul,
Ce doinește 'n struni scripcarul,
Tot ce știe cărturarul,
Ce durează 'n piatră meșteri —
Mânăstiri cu bolți ca'n peșteri —
Ce 'ntrupează cu 'nțeleș
Toți zugravii, și ce țes
Mâini de fete harnice,
Toate sunt zadarnice.

Toate — frunze'n vânt — se duc
Se surupă, se usuc,
Toate fug ca 'ntr'o poveste
Vreamea roade tot ce este.
Numai trei și numai trei,
Trei trăiesc cât viața ei,
Și o clipă doar de-au fost,
Dacă-odată au fost, — au fost,
Și în clipa lor au prins
Vreamea toată 'n trup de ins:
Floarea care-a înflorit,
Steaua care-a licărit,
Inima care-a iubit.

Foaie verde-a spinului,
Frunzulița chinului,
Asta știu și asta știu.
Vreamea toată 'n piept o fiu:
Floare-am fost și-am licărit.
Inima că mi-a iubit.

Vreamea 'n pieptul meu o fiu...
Asta știu, atâtea știu.

N. I. HERESCU

lustrul. Dar Anca se repede la buton, stinge, apoi se aruncă de gâtul lui. Andrei și, cu ardoarea ultimei încercări :) O, nu, nu încă! Andrei, iubește-mă cum mă iubeau amantii mei de altă dată! Fă-mă să te iubească cum îi iubeam pe ei!

ANDREI -- (Cald) Ne vom iubi mult Anca!

ANCA -- (Cu neîncredere tristă, duioasă) Nu te cred, Andrei.

ANDREI -- Ba da, ba da! Acum sunt sigur că am să te fac fericită. (Se aude slab soneria) Stai! (Ascultă, aprinde în același timp lustrul și apoi, emoționat :) Sst! S'a deschis în față. (Anca are un râs sourt și batjocoritor) Dar bine, dragă, ai vrea să ne prindă? Frumos ar fi?

ANCA -- (Cu tărie) Da. Aș vrea să ne prindă. Ar fi atât de frumos atât de cinstit!

ANDREI -- (Stingând luminile din o parte din vase) Ești nebună!

ANCA -- (Ducându-se spre sofa) Da. Sunt nebună. Dar nebunia mea e atât de adevărată, încât nu se mai poate vindeca. (Își aprinde o țigară și se lungeste pe sofa).

ANDREI -- (Care s'a așezat într'un fotoliu și răsfoiește o revistă, răspunde încet) Vine. Am să te vindec eu... și nu prea târziu.

ANCA -- (Are un zămbet descumărat. Apoi, ea și cum și-ar aduce aminte de ceva de demult, care reînviază spontan în ea :) Andrei tu l-ai mai văzut pe Barbu? (Dar apare Ionică).

MIRCEA ȘTEFANESCU

M'am întâlnit cu un tânăr...

de FR. KARINTHY

Eran bine dispus, uitam de multe lucruri; îmi aprinsei ticticos țigara și porniam amândoi pe bulevardul Andrassy. Frumoasa și iubita mea soție îmi zâmbia de sub văl, frumoasa mea iubită, care — iată — mă iubea și îmi îngăduia să o iubesc.

Cu tânărul m'am întâlnit pe cheiul Dunării pe la ora șase. Trecu pe lângă noi, tocmai insera și nu-l observai. Să fi tot făcut vre-o douăzeci de pași când mă uitai în urmă. Deodată tăcui și mă cuprinsese o neliniște tulburătoare. Silueta lui sveltă se distinge vic din dosul unui șleap; totuși cred că l-am recunoscut numai după mers. Hainele îi erau cam roase. În mână ținea un caet mare.

Părea de optsprezece—sau poate abia de șaptesprezece ani... stam încă la îndoială, nu-mi venea să cred... Voiam să mă întorc dar deodată îmi trecu o săgeată ascuțită, prin inimă și mai apoi începu să-mi bată cu atâta putere, încât a trebuit să mă opresc. Îi prinsesem un gest, când ridică mâna și o ținu întinsă înainte; o, doamne înspăimântător; aceasta era mâna — recunoșteam și tăctura — pe care în sala de gimnastică...

Soția mă privi mirată și eu îi spusese bălbâind:

— Te rog... așteaptă-mă... trebuie să vorbesc cu tânărul acesta...

Și o părăsii, pășind grăbit spre el. Dar îndată am încetinit pasul. Inscruse. Tânărul nu se întorcea spre mine. Știa că sunt în urma lui. Mergea liniștit mai departe; lângă o piatră de odgon se opri și se întoarse cu fața către Dunărea liniștită și privi departe, spre dealurile din zare. Mă aflam într-o incurcătură grozavă. Îmi dregeam glasul; stam lângă el, ca să mă observe. Pe furis îi examinam gura, care și acum era mai tânără și mai fragedă decât a mea. Ochii mai mari și mai strălucitori. Da, el era. Și în mâna avea caetul acela vechiu... pe care l-am fost pus în fundul sertarului și... l-am uitat... Mă cuprinsese o neliniște grea, chinuitoare.

— Bine, dar... nu mă vezi?... — îi spusese, în cele din urmă, încetșor.

— Ba da — răspunse, dar fără să se întoarcă spre mine.

Tăcui incurcat. Apoi mă simții rușinat. E ridicol. De un tânăr de optsprezece ani! Intâlnirea asta e ciudată, adevărat, dar trebuie să-mi revin. Voi vorbi pe gleau. Să-i pară bine, că a avut ocazia să mă vadă.

— Te-am recunoscut îndată — zisei cu glas tare — cum trecuai pe lângă mine.

— Știu — răspunse.

— Atunci pentru ce nu ai venit la

Karinty face parte din falanga scriitorilor grupați în jurul revistei Nyugat, porniți la luptă cu gândul să sfarme cătușele strânte ale tradiționalismului și să purifice o atmosferă îmbibată de vetuste academice, introducând forme noi de expresiune și sufletul unui larg umanitarism; elemente cari au făcut din mișcarea dela Nyugat — al cărei suflet era Ady — un „Sturm und Drang” unguesc.

În acest grup el a avut nota lui personală și originală. Ironist fin, uneori înțepător, vede în tragicul vieții substratul de comic și ridicol care îi slă la bază și îl scoate la iveală, imprimându-i mai totdeauna un caracter fantastic și grotesc. În sarcasmul și grimasa trădează adeseori sforțarea de-a ascunde o lacrimă.

mine? Nu ești curios să mă vezi?

Nu răspunse. Mă enervai.

— Bine știu cât ești de rezervat și de mândru. Dar vezi, asta n'are nici un sens... Crede-mă, am ajuns la convingerea, că asta n'are nici un sens... O să-ți explic mai apoi... Vei înțelege și tu, că nu puteam rămâne mereu rezervat și mândru... Dar pentru ce nu te uiți la mine?... Uite, am mustață... Sunt de douăzeci și șase de ani... Dar ciudat mai ești. Te superi pe mine?

Nu-mi răspundea. Gura i se contractase amar.

— Eh! — zisei. — Tăcerea asta impunătoare! Bine, bine, mi-o amintesc... Și-apoi: Omul nu poate face acelaș lucru, o veșnicie. Poate că vrei să-mi faci și reproșuri. Te rog, tăcerea asta îndelungată nu e o ispravă prea mare... Nu văd să-ți fi ajutat tocmai mult... Hainele îți sunt într'un hal de plâns, dragă băiețe. Și ești slab. Acum, iartă-mă, dar n'ay mai putea purta astfel de haine... Ei, ce-i asta! Plângi puțin, să-ți dau un ban!

De data asta mă privi, pentru întâia oară. Se uita la mine aspru, țintă în ochi. Apoi iar se întoarse.

— Vorbești prea mult — zise tăios.

Mă simțiam jénit.

— O, dar bine, nu prea te crezi desăvârșit! Da, vorbesc, căci vreau să te povățuiesc... înțelegi? La urma urmei sunt mai bătrân decât tine... și de atunci am văzut multe... și am trecut prin multe... tu ești copil încă... ce știi tu...

Deodată glasul mi se încoa, plecai capul în pământ, zăpăci încet și tulburat și ridicai mâna încet și tulburat, și surâzând tulburat i-am șoptit:

— ... Dar... ce era să fac?... ceea ce visai tu nu era cu puțință. Crede-mă, te rog, nu era nu puțință... am încercat... dar, hotărât lucru, nu era cu puțință...

Acum se întoarse spre mine. Se uită la mine cu gura crispată de ură.

— Unde-i aeroplanul? — mă întrebă răgușit.

Bălbăii tulburat:

— Dar... ce să fac... s'a inventat... Farman... frații Wright... nu eram acolo... Dar crede-mă, l-am făcut destul de bun... relativ destul de bun... se poate sbura cu el.

— Văd, — zise ironic. Apoi se uită din nou la mine. — Unde-i polul nordic?

Plecai ochii în pământ.

— L-a atins un oarecare Peary... Te rog, n'aveam doar timp pentru toate... tu ai greșit... nu se puteau face toate... eu umblam pe atunci la universitate...

— Adevărat! — zise.

Apoi:

— Unde-i patria mândră și liberă?

— Te rog... tare ciudat mai ești... muncim pentru ea... și eu... dar asta nu merge așa de ușor... omul mai trebuie să și trăiască.

Începui să trăncănesc:

— Dar vezi... eu tot m'am strădui... să fac câte ceva din cele ce ți-am făgădui... Am scris... Am scris lucruri destul de bine... Uită-te numai, rogu-te, prin viirine... numele meu e cunoscut... am renume frumoasă... așa cum ai dorit tu... și oamenii mă cinstesc îndecajuns... Și vezi, am scris și cărți... așa cum plănuiai tu... uite numai... iată una... destul de bună...

Enervat, scosei din buzunar una din cărțile mele, cu schițe și nuvele umoristice, și i-am arătat-o.

— Uită-te prin ea... e destul de bună...

Aruncă o singură privire spre carte, nu se atinse însă de ea,

GRADINA LUI TEOCRIT

La fântâna Blanduziei

Trecu pe cer o barză ca un crainic,
Iar mâna sclavei tremurată'n cânt
pe liră îngheță fiorul tainic;
și cântul se topi ca frunza'n vânt.

Se 'ncovoia spre ea bătrînul lăinic;
și roaba negoptînd nici un cuvânt,
el se lipi de umărul ei trainic
cum se lipește cerul de pământ.

Curgea, cu apa caldă din fântână,
amurgul viu pe Roma cea bătrână:
simțea i ogorul lacom cum se-adapă.

Și cum priveau la circunghenunchiat
spre tiberinul șarpe argintat, —
zâmbea în cercuri stinse ca o apă.

MARCEL ROMANESCU

— Da, am mai văzut-o, — răspunse scurt. — E destul de bună.

Își întinse mâinile spre zarea cenușie a inserării, spre dealurile undulate.

— Unde este marea simfonie, sguduitoarea tragodie despre zarea cenușie și despre zeii trufași, cari se frământă și agonizează dincolo de zare?

Roșii!

— Dar, rogu-te... nu se putea... Așa ceva nu se putea scrie în trei acte... Tu ai greșit... Nici un actor nu poate juca zarea cenușie... și apoi m'am gândit, că nu acesta ar fi genul potrivit... și nici n'ar fi putut-o realiza. În schimb am scris despre asta un sonet drăguț... l-a publicat o revistă de seamă... și a plăcut... și de atunci mi se plătește mai bine...

Nu-mi răspunse. Se adânci într-o tăcere posomorâtă, privirea i-se pierdea în depărtare. Voiam să-i mai spun ceva, să-i arăt cât e de tânăr încă... dar îmi amintii nelămurit, că în astfel de momente, când privește așa, n depărtare, nu trebuie să-l tulbure nimeni.

Dar deodată îmi veni în minte soția, și începui să mă nelinițesc.

— Te rog... — i-am spus — vino cu mine să te prezint nevesti-mi. O, asta trebuie să te bucare. E o femeie foarte frumoasă... neprefăcută, o femeie minunată... și vezi... eu am cucerit-o... mă iubeste... vezi... sunt cineva... așa cum ai dorit tu...

Acum se uită la mine și în privirea lui era nesfârșită ironie.

— Ai cucerit-o! — zise. — Zău! Cât ești de mândru de isprava asta! Te-ai dus la ea și ai cucerit-o!... Cetatea s'a coborât de pe stâncă și a luat valea cu asalt!... Gorumul a subjugat iedera și, îndrăgostit, și-a încolăcit-o de mijloc... Pentru ce nu vine soția ta aici?

Clipii din ochi.

— Ești nebun, — i-am răspuns. — Ești copil! Astea sunt fanatismagorii. N'ai dreptate. Eu am dreptate. Sunt matur, și cunosc viața. Ce știi tu despre viață! Pe tine topi te-ar lua în râs!

Se apropie la un pas de mine, și mă privi țintă în ochi. Abia acum îi văzui părul des și negru.

— N'am voit să cunosc viața... am voit, ca viața să mă cunoască pe mine... Ade-

Drag!

Insemnare a călătoriei mele

Făcută în anul 1824, 1825, 1826

de CONSTANTIN GOLESCU

VIENA. BECIUL

Uriciune, de băiat!
Dulce nume de strigat;
Nu știu vorbe minunate
Că și-ai scrie, nu și-aș bate,
Pe la uși, pe la ferestre
Ca să vad pe unde ești.

Și și-ai punc-acolo'n scris
Că mi-e sufletul deschis
Ca o rană însângerată
Încodată și încodată
Și e'o vorbă de la tine
Poate că mi-ar face bine.

Că de când tot bat și bat
Și cu tine ochi n'am dat,
Am să cad odată'n prag
Și-ai să vezi cât mi-ai fost drag.

VIRGINIA GHEORGHIU

vărat, pe mine toți m'ar râde, și tu nu vrei, ca din pricina mea, să fii ridicol... Dar tu știi... uită-te în ochii mei, îndrăznește de te uită în ochii mei!... tu știi, că tu ești cel ridicol și mic la suflet... și mai știi că eu am dreptate... că nu e ridicol ceea ce spun eu... tu știi, că eu am dreptate... și, că tu ești un biet necrocit, un șarman nemernic, vrednic de mila... un nimic... Îndrăznește de te uită în ochii mei...

Trebuia să mă întorc; situația devenea caraghioasă și chinătoare. El se îndepărtă încet, fără să se mai uite la mine; porni încet, gânditor...

Peste câteva clipe putui să spun doar atât:

— Unde te duci? Rămâi... — i-am șoptit. Dar nu se mai încoarse. Doar glasul îl auzeam încă, din depărtare:

— Adu-ți aminte, că te-ai mai întâlnit încă odată cu mine, pentru cea din urmă cură... Și dacă în tine a mai rămas ceva din mine, înmoaie-ți condeiul în flacăra soarelui care apune și scrie-le... scrie-le această întâlnire... și scrie-le: cum te-am parăsit și cum am dispărut topindu-mă în cerul înserării, tânăr și frumos și neslăbit de liber, ca să nu te mai revăd niciodată...

Toate acestea le auzeam de tare departe și suveia fină s'a subțiat, s'a topit și s'a înălțat în văzduh. Mă mai uitam după ea, credeam că o mai văd, dar apoi băgai de seamă, că pe cerul împurpurat putea doar un mic merișor subțire.

Sofia mea devenise nerăbdătoare.

— Cine a fost tânărul acela? — mă întrebă.

— Un vechiu cunoscut, — i-am răspuns tulburat. — Un băiat tare draguț...

— Da, — zise soția mea, puțin cam înțepat. Păcat că are maniere proaste. Pentru ce nu s'a prezentat? Dar semăna perfect de bine cu tine.

Apoi am venit aici, în cafenea. Și pe încetul strângerea, care îmi apăsa buna dispoziție, dispăru.

— Tema e frumoasă, — îmi ziceam, înviorat. — Pentru o poezie ar fi ceva cam prea lung. Dar se poate construi din ea o nuvelă. Scurtă, satirică. Astăzi e Marți, tocmai trebuie să furnizez ceva.

Cerui hârtie și după o scurtă ezitare scrisei titlul: „M'am întâlnit cu un tânăr”...

Și acum rana mă durea tot mai surd.

(Trad. din ungurește de) IOAN LUPU

Acest oraș este scaunul împărăției Austriei, unde împărătește prea înălțatul Afecrator *) Franțiscul al doilea, de la anul 1792 Iulie în 14. Acestui oraș darurile sânt neponenite, nu zic podoaba zidurilor sau alte înfrumusețări căci este foarte veche, că zic orânduiala ocărmuirii cea minunată și cele după împrejurul orașului podoabe, cum grădinițe, ce sânt unile împrejurul Vieni, și atele cu depărtare de un ceas și două, pe care trebuie cinevaș să le umble destulă vreme, să le vază de multe ori și cu băgare de seamă, ca pe urmă necontenit să poată povesti lucruri vrednice de a le spune.

Nu este mai folositor lucru, decât a privi cinevaș cu mare băgare de seamă mijloacele cu care stăpânirea ș'au adus pe tot norodul, mari și mici, la o așa bună orânduială și liniștită viețuire încât toți petrec ca niște frați, și mai vârtos a vedea cinevaș blândețea celor mari ce arată căare cei mici. Și a acelor de tot proști viețuire, iar este vrednică de puță. Căci peste puțină este într'un așa mult norod și vază omul doi oroșani galcevindu-se sau ocărându-se, fiindcă pe aceeașia îi rădică pompa, pe care întâi îi ceartă pentru a lor necuviințioasă urmare, cu care aduc deștăinare la tot orașul, apoi le cercetează pricina care pot avea.

Și cum într'un așa mic oraș pe lângă mănăstirea norodului, s'ar cuveni să nu mai aibă cinevaș loc să umble de mulțimea carălor, ce ar trebui să intre și să iasă, cărând cele trebuințioase spre hrana acestor orașeni, și pentru zidurile cele noaș ce se fac și după vreme drecurile caselor. Dar și aceasta este într'o așa bună orânduială, încât rar să vede car, nu au curți, iar celelalte tot au vreme hotărâtă foarte de dimineață, între noaptea și între zi, ș'apoi când oroșanii încep a umbla, carăle sânt de mult oșite afară, și drumurile toate udate și măturate de cei orânduși.

Un lucru, și numai, este supărător: praful cel mult din pietre, carele se pricinuește din necontenitul umblet al caleștilor, cu toate că nu stau din udat și măturat. Bez această supărare, nu mai este alta, ci numai obștească viețuire veselă și fericită, care se pricinuește din dreptele hotăriri pravilnicești, ce nu iș au puterea urmărilor numai către cei săraci, ci și către cei bogăți. Și așa fieșcare după a sa avere și agoniseală răspunde și dreptul Împăratului; iar nu cel mare și bogat nimic, căci îl ocolește pu-

*) Titulus împărătesc; din sineș împărat.

terea, și cel mic și sărac să dea tot ori ce are, fără de a mai rămănea și pe seama lui, ca unul ce el au muncit, și așa în veci să muncească, necontenit să dea, și lui nimic să nu-i rămăe, ci, cum am zis, plătesc toți după stare care au. Căci ocrotitorul celui mic și neputincios, este chiar pravila cea dreaptă legiuită, care fără de deosebire, în veac să urmează; iar nu ca pe la noi unde îmi trebuie hârtie de voi voi să însir numele acelor trănfăroși și cu picioarele goale, sau streimi sau pământeni, care, fără de avere de o sută lei, au ajuns în puținii ani milionști cu palaturi *) și cu moșii, întocmai ca familiile ce le agoniseșc în vreme de două trei sute ani, și nu ajută nici Patria, nici trebuințele orașului, cu nici un mijloc, măcar să dea din averea lui dintr'o mie una; ci strâng numai din averea norodului, fără de a se folosi și norodul dela el. Și în scurt, după acelea care știu, când chiar eu am fost în slujbele Patrii, zic că toți acești mulți speculanți, stăpânirea cu toți cei din prin prejuru-i, și fără de deosebire toate treptele dregătorilor, dela mare până la cel mai mic, necontenit și fără de milostivire, zleesc toată sudoarea norodului, fără de a pricinui nici unul acestui neam, acestor frați, folos măcar cât bolul de mei.

În sate, casele sătenilor adecă a acelor proști birnici, sânt de zid, întocmai ca pe la noi prin orașe, casele boerilor; iar orânduilele cele bune ale acestor sate, nici că se pomenesc pe la noi în orașe, căci acela sate au theatre, dohtori, gerahi, spițeri, școale, preoți vrednici de preoție, și toate săvârșite prin îngrijirea stăpânirii, apoi și în casele lor averea mai cu prisos dupe cum am arătat în satele săsești; și acest sătean dă, după starea lui, adecă 50 sau 100 fiorini, iar milionști vicnezi și din alte orașe, dau 50 sau o sută de mii; iar nu ca la noi, unde fără de deosebire toți caută numai din spina-re Rumănușii, din care pricină le sânt și spinările goale, fără de a face și lui un cât de mic ajutor și bine.

Mult m'am depărtat din descrierea Vieni, dar mult mi s'au și amărât sufletul, văzând adevărata fericire a altor neamuri.

Casele cele din cetatea Vieni sânt puțin, numai peste o mie trei sute, dar sânt foarte nalte, câte șapte și opt rânduri, și pe unde sânt ulițele foarte strălate, nici că văd soare în veci. La acest felu de locuri lucrează și ziua cu lumă-narea.

Numărul lăcitorilor, atât a celor din cetatea Vieni, cât și din 32 mahalale ce

*) Case împărătești.

Vignetă din ediția originală
Buda, 1826

А О Б М Н Л Р Б

А К Ъ Л Ъ Т О Р І Й М Ъ Л В

КОНСТАНДИН РАДОВИЧЪ

Д И Н Г О Л Ъ Щ Й

Ф Ъ К Ъ Т Ъ

А АНКА 1824. 1825. 1826.

*Donat de P. A. Leclercq,
Bibliotheca Académique.*

1892 October 29.

Reise-Beschreibung von Konst. Gelești.

А А Б В Д А

А Крзакá Типографіе а Оунверсітатей Оунгар:

1 8 2 6.

COPERTA EDIȚIEI ORIGINALE

a „Insemnărilor“

(Exemplar în Biblioteca Academiei Române)

sânt împrejurii, trece peste două sute mii.

Biserica cea mai vestită decât toate, este a Sfântului Ștefan, care este lucrată cu mare meșteșug arhitectonicesc, pentru care multe însemnase, dar după ce am văzut biserica dela Milan lucrată cu asemenea arhitectură, însă mai cu deosebire podoabă și meșteșug, ca să nu scriu de două ori tot acelea lucruri, le-am rădicat.

Piața *) are cincisprezece, din care cele mai deosebite sînt: A Impăratului Iosif al doilea, căria i-au dat această numire pentru cinste și aducere aminte, împodobită fiind și cu statua Impăratului, făcută de aramă, de două ori mai mare decât un stat de om, îmbrăcat cu haine românești, și în cap cu o cunună de dafin, călare pe un cal iar de aramă, cu potrivită mărime, pusă în mijlocul pieții pe un mare temelie, zidit de piatră. Piața a

Sfântului Ștefan, unde este această vestită biserică, ce mai sus am zis. Piața Sfintei Troiți care are în mijloc un stâlpi de marmură, nalt ca de zece stânjeni, care fiind făcut în trei colțuri, din trei părți curge și apă în zghiaburi mari de marmură, și dela cursul apii și până la vârf, sânt multe chipuri tot de marmură de care unile închipuiesc Cina cea de taină, altele pe Sfântul Duh, altele, zidirea celui dintâi om, și altele, familia lui Noe ce au scăpat din potop.

Vrednic de pedeapsă este cel ce va fi venit în Viena, și nu va fi văzut acca mare zidire intru care este strănsoare de arme; căci aci nu are a vedea cinevaș numai acea ce numirea cuvântului însemnează adică că sânt arme multe străuse, ci aceea ce mîntea omului nu poate socoti, și de aceea vederea numai îl va mulțumi. Imprejurul acestii curți, pe lângă zidul caselor, poate sânt peste cinci sute tunuri, mari și mici, obicinuite și deosebite, cum și pive cu cari aruncă cumbaralile.

• • • • •
• • • • •

O! ce mare și neadormită îngrijire au otcărnuitorii de prin alte părți spre toată închipuirea fericirilor neamurilor omenesti. Câte felurimi de ajutoare pentru cei scăpătați, și câte iarăș pentru alții, de a nu ajunge în scăpătaciunc. Câte spitaluri pentru ori care treaptă de om vrednice. Câte mulțimi de școale, prin care se străduiesc a-ș deștepta norodul, a-l aduce la adevărată cunoștință, prin care poate zice, că are deosebire de un dobitoac necuvântător. O, cât s'au înălțat iubirea de omenire! căci cea dintâi învățătură a tinerimii nobleții aceasta este, iar pe la noi această învățătură nu s'au pomenit, adecă de a auzi tinerimea sau dela Preot, sau dela Profesorul școalelor, cum să se poarte stăpânitorul către norodul lui, pe care trebuie să-l vază întocmai ca pe niște fii ai lui, îngrijind pentru ei cum ciobanii pentru oi ce le paște, și le adapă, pentru mulțumita folosului ce dela ele dobândește. Ascemenca și stăpânitorul, pentru căci tot norodul să străduiește muncind spre a-i da avere și cinste, este dator pentru acestea să aibă către turma lui, dragoste și îngrijire spre folos, mai vărtos, fiindcă turma lui nu este dobitoace necuvântătoare, ci cuvântătoare și tocmăi de o potrivă-i; căci nu va găsi nimeni vre-o deosebire între cenușa din trupul împăratului și dintr'a săracului. Cum, dela cine și când au auzit norodul cum să cuvine să se poarte către stăpânitor, și în toate datorile lui, sau toți cei mari către cei mici, și cei mici către cei mari, sau bogății către săraci, și săracii către bogății, milostivi sau nemilostivi, cum și părinții către fii și fiii către părinți, — iar zic, cine, când, și dela cine le-au auzit, în vreme ce toate lucrurile cele bune să ușiță în om, sau din auzirea cuvântării preotului, sau a profesorilor, sau a teatruților, care până acum toate au lipsit. Și de vor lipsi și de acum înainte, tot așa vom fi, căci noi cei bătrâni neștiind nimic de tot pe lângă alții dintr'alto părți ale lumii, cu neștiința vom și intra în pământ. Și copiii noștri neavând dela cine să învețe și a să îndrepta, aeemenea ca noi vor fi urma, de nu și mai rău; căci învederat lucru este că noi am rămas în urma tutulor neamurilor, în vreme ce în anii cei vechi, au fost începere de deșteptare prin mulți care au dus la lumină, alții tălmăcind cărți, cum și gramatica, tipografia, școale, spitaluri, care să coprind la întâiaș cuvântare. Și în loc să se înamulțească cu cursul anilor, nu numai nu s'au înamulțit, ci nici acelea nu au stat în ființa lor, și mai vărtos cea spre mai mare pagubă și rușine este, căci s'au și împușinat, cum școalele: care cu cuvânt de mai bună prefacere, s'au stricat în anii trecuți spre a nu să lumina neamul. Pentru care aș fi pus condeiu asupra streinilor, de nu aș ști că aceia au avut ajutoare dela pământeni. Cum și spitalurile pentru ciomă, care mai s'au dărăpănat, și toate lucrurile s'au risipit, dându-se veniturilor mănăstirești ce era pentru întrebunțările Spitalului, în stăpânirea călugărilor spre dobândirea și folosul lor. O! cine poate zice că așa este plăcut Dumnezeuirii? În loc să se folosească obștea, să se îmbogățească trei persoane călugărești, una dela Anadol alta dela America, și alta dela Bagdat. Și fie măcar și pământean, ce folos pot aduce Patrii? când acestea au ajuns să se vânză și să se cumpere ca o marfă, fără de a să mai păzi acele hotărâte orândueli de Titor, ce s'au străduit, și au cheltuit spre folosul obștii, iar nu spre a sta călugării răstornați în colțurile odăilor, îmbrăcați în haine scumpe, cu șaluri de mult preț încinși, și fie măcar și căldură, cu câte două blană de mîluri și de sîmururi îmbră-

*) Loc larg fără de a lăsa să zidească nimeni pe el nici o zidire, fiind pentru întrebunțarea tutulor orășenilor, pe care locuri vînd pâine, poame, verdețuri, legume și asemenea lucruri.

cați, în desfrânări și în desfătări petrecând. Cine poate zice că aceste persoane mulțumindu-se din veniturile mănăstirilor, iar nu toată Patria, nu vor judeca chiar sfinția lor, că nu este cu puțință, și de-i vor întreba cinevaș, vor răspunde că au găsit un norod orb, și de aceea s'au strâns unul peste altul.

Vă rog, sfințitorilor! căci vorbesc pentru folosul Patrii mele, pentru desțop-tarea, pentru luminarea, pentru înfrumusețarea, și în scurt, pentru fericirea ei, și chiar pe mine mă dojenesc pentru cea până acum necuviincioasă viațuire, și nedrepte luări de bani din patrie, — nu mă blestemați, căci eu personale nu am nici o pricină cu nici unul, și pe fieșoare pe cât i se cuvine, mă închin și cinstesc, — și mai vărtos vă rog să mă blagosloviți, și vă încredințez, că ori care, cât de interesat pe seama lui, de ar fi văzut cum am văzut în Viena, și aproape de Veneția, mănăstire armenescă, ar fi scris mai mult decât mine, pentru acest urât mijloc călugăresc ce se urmează în Patria mea. Măcar și de nu ar fi fost fin al acestui patrii, tot ar fi ajuns în mare pocăimnă și ar fi scris mai multe. Căci acei ce se îmbracă în negru și să numesc călugări, nu se închid în mănăstire, hrănindu-se din sudoarea fratelui lui, care are nevastă și copii, și plătește multe biruri; ci chiar el, după ce muncește pe seama lui, muncește și pentru de a putea să facă mănăstirea altora bine, căci aceste mănăstiri au spitaleuri înăuntru, și nu numai numire de spital, ca pe la noi, ci lucru adevărat, întemeiat și plăcut Dumnezeului. Și ori câți călugări mai mulți sânt, atât și folosul mai mare este, fiindcă unii muncesc spre a aduce venit, și alții din mănăstire slujesc bolnavilor, măturându-le și scoțându-le udul afară, și toate celelalte slujbe, și având fieșcare atâți bolnavi în grija lui, încât ticălosul de călugăr somnul și-l face moțând. Și pe cel mai mare dintre ei văzând, nu îndrăznești să-i săruți mâna, ci adevărat urma piciorului. Și fieșcare ajunge într-o așa simțire de pocăimnă încât și cămașa după el să șo dea la o așa mănăstire. Cum și întru o mănăstire ce este într'un ostrov aproape de Veneția, de legea armenescă, cu mari cheltuieli au adus Profesori franțozi, nemți; și strângând și tinereime multă, după învățătura de șapte, opt ani, alții care au câștigat învățătura mai multă, au început la tălmăciri dintr'aceste limbi în limba lor națională; și alții mai tineri ș-au urmat învățătura alți șapte opt ani, și pe urmă au dat de știre în toate orașele unde sunt Armeni, că de au trebuință de dascăli, și de profesori, și de cărți nouă tălmăcite, spre lumina nației, acolo să înștiințeze, și vor dobândi. Când au și vrut să plătească acelor streini procopși oameni, ne mai având trebuință (căci în vreme de 15-16 ani au dobândit mulți destulă putere), dar ei văzând răvna lor și deosebitele virtuți ale acestor călugări, nu au vrut să fugă, ci au hotărât, câtă viață vor mai avea, să slujescă acestor cuvioși oameni, fără de nici o plată.

Aceste vederi fraților! m'au silit să scriu; iar nu că am vre-o vrăjmășie personale, cu toți călugării Patrii mele.

Au întâlnit și în Veneția călugăr de ai noștri, care au umblat îndestule mănăstiri de ale noastre, ș'apoi văzând și acest feliu de mănăstiri pe cum scriu, nu era destoinic aducându-și aminte și vorbind, să nu blesteme necuviincioasele urmări a acelor de mănăstiri stăpânitori, când și el au fost odată unul de aceea, și chiar el să scârbea, aducându-și aminte de faptele lui. Așa, fraților, și eu scriu, nu cu vrăjmășie căci nu pot avea cu toți vrăjmășie, ci cu lacrimă, și mă

jur pe cea ce-mă este mai scump, că cu lacrimă; și voi scrie, fiind încredințat, că în anii cei mai vechi au fost în trupurile moșilor noștri sânge românesc, au avut fapte virtuose, iar dela o vreme s'au ațâțat luxul și scârboasa diplomatică, care n'au fost spre vre un temelu al nostru sau folos al Patrii.

Vreme este, fraților de a se da o bună orânduială, întâi la clirosul bisericesc, căci nesuferit lucru este de a vedea cinevaș proci prin cărciumi, îmbrăcați în cămăși numai, și cu opinci, cu cărăle la târgul de afară, cu cherestiele de vânzare, și cărând nisip și cărămidă, fără de nici o știință de datorile legii lui, și fără de nici o cunoștință de cuvioasele urmări. Cum și acele venituri mănăstirești, păcat este și rușine să nu se întrebuinteze spre pomenirea acelor ce le-au făcut. Unele ajutând la feliurimi de școale, la plată de mulțime de dascăli ce trebuesc la toate județele, nu plătindu-le câte 5-6 sute de lei pe an, mai puțin decât plata vizitilor; ci după cât se cuvine unuia, ce nu poate a mai face altă speculație, ci numai a căuta spre folosul lumini. Și altele iarăș, spre ajutorul spitaleurilor, spre întemeierea și mulțirea lor; și altele iarăș, spre plata datorilor, gerahilor, ce trebuie să fie în fieșcare județ. Cum și ajutor pentru o însoțire de 7-8 oameni învățați în limbi străine, ca să tălmăcescă cărți trebuincioase în limba națională. Și cel mai mare ajutor spre a tipări cărțile, ce mulți din nou pot scrie, sau tălmăcesc cărți folositoare nații, și mijloc nu au de a le tipări. Cum și ajutor de a să trimită tineri în țări străine spre învățătura doctoriei, ca cu vremea, aceia să învețe pe alții în Patria noastră, deschizându-se Academie. Căci am zis că Peștu care are toate aceste, nu poate a să sămui nici cu Craiova, necum cu tot Principatul Valahiei, fiindcă nu e seamă Ungării ci un județ al Ungării. Și multe alte spre fericirea și lauda nații, care sânt atât de lesne, încât când stăpânirea se va uni cu boerimea, și boerimea cu sâpânirea, pot pe toată luna să pue în lucrare un ce folositor Patrii.

Iar făcașul împărătesc pe afară nu are vre-o deosebită podoabă, căci este zidire veche; dar darul lui este foarte mare, căci este o zidire în patru colțuri ca masa, avându-și curtea la mijloc, cu patru porți în patru părți ale zidirii, prin și la miezul nopții; nici că poate cinevaș a găsi un ceas, când nu fierbe lumea și cărățele printr'acele porți socotindu-și curtea împărătescă ca o piață sloboadă. Și acestea negreșit urmează într'acest chip, căci nu are trebuință de a să închide cu lacăte multe, fiind că cunoaște întru adevăr iubirea norodului, și a tuturor celor deobște pământeni și streini, căci singur să simte că-i sunt urmările către norod, întocmai ca ale unui părinte către fii. Și mai vărtos, că, când norodul nu-l va iubi, acele lacăte să pot socoti ca niște nodături de panglică.

Acști otcărmuitori Evropenești, adevărat fără ed plăcere trebuie să iasă la plimbări, căci nu le rămâne minut de a-și arunca ochii la vre-o vedere de un ce, fiind siliți fără de contenire să mulțamească norodului și cu plecarea capului și cu pălăria în mână, la închinăciunea și strigarea norodului de: vivat! La două vreme are unmai o scăpare: când este cald, căci își ține pălăria supt mână, și când mână singur caii. Dar ticălosul gât, tot trebuie necontentat să se plece.

Contele Leon Tolstoi trecea drept în-suși muncitorul pământurilor sale, într-o zi, un francez, îi făcu o vizită la țară. La gara cea mai apropiată de domeniul lui Tolstoi, găsi trăsura marelui scriitor. Se sui în ea și începu să vorbească cu vizitiul.

— Adevărat că d. Tolstoi își muncește el singur pământurile sale?

Vizitiul se gândi un moment, apoi se întoarse spre călător și întrebă:

— Boerule, ați amuțat d-lui Tolstoi ora exactă a sosirii d-voastră?

— Da!

— Ei, atunci d. Tolstoi va lucra și mai departe, desigur...

Lord Dewar a primit, anul trecut, la Londra vizita unui mare proprietar venit din Scoția și care își făcea prima deplasare în capitala engleză. Curtenitor, lordul Dewar îi oferi ospitalitatea. O lună după aceea, scoțianul tot mai era acolo. Aproape de Crăciun, lordul Dewar, puțin cam jenat, îi zise:

— Ei camarade, iată Crăciunul. Fără îndoială ai fi fericit să-l petreci cu nevasta și copiii d-tale?

Atunci marele proprietar, strângând cu căldură mâinile gazdei sale, exclamă:

— Îți mulțumesc din fundul sufletului. Nu îndrăzneau să-ți-o cer. Dar pentru că consinți, voi chema acum și familia mea!

Edison are oroare de interviewuri. Când nu poate scăpa, își bate joc de bietul reporter. Un ziarist american reuși să-l înghesue într'un colț al salonului:

— Care a fost prima d-voastră invenție?

— Edison voi să bată în retragere dar, înconjurat de un grup de femei frumoase, care îl rugau să răspundă, fu nevoit să se supună.

— Ei bine! Iată... Eram vânzător de ziare pe stradă. Aflai că un bancher bogat fusese călcat de hoți. M'am dus să-l văd și i-am spus:

— Domnule, am aflat nenorocirea dv. Or, am inventat un aparat, grație căruia toți aceia cari vor atenta la lăzile dv. de bani vor fi la cheremul dv.

— Ce-mi cereți pentru această invenție?

— Mâna fiicei d-voastră!

Bancherul primi. Mă pusei pe lucru. Două zile mai târziu, găsi pe viitorul meu socru în pat.

— Domnule, îi spusei, eri, pela opt scara ați voit să deschideți casa de bani. Ați primit o lovitură care va trântit și ați rămas fără cunoștință până azi dimineața. Sunteți mai bine acum?

— Da, dar...

— Ei bine, asta e invenția mea!

Tinerele femei care-l ascultaseră pe Edison, îi spuseră:

— Și fata bancherului?

— N'am luat-o...

Atunci reporterul:

— Fiindcă ați avut bunătatea să ne povestiți prima invenție, vreți să ne spuneti și ultima?

— De sigur — reluă Edison. E istoria pe care v'am povestit-o chiar acum!

Repetiție generală

Prietenilor

de HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Sosise ziua repetiției generale pregătită de atâta timp de Doamna Elena Drăgănescu Hallipa cu pasiune și metodă.

Indelung pregătită cu zel sistematic, apoi așteptată cu răbdare și socotită, iar în ultimele zile cu o enervare neprevăzută.

În ajun Elena simțise o slăbiciune trupească și sufletească de convalescent și dela aceea slăbiciune trecuse lesne la un somn adânc. Se sculase în dimineața generalii odihnită după acel somn liniștit și rămăsese învăluită de o beatitudine în care orice precizie se topiau.

Ideia invitațiilor, a muzicii de după amiază, erau idei benigne și distrase. Vroia să orânduiască câteceva dar ezită, lăsă mai bine să dispună atunci chiar pe loc, de acord cu Marcian. Fie călene, fie că neîncredere în sine, simptomele erau noi.

Dete numai ordinele pentru ultima revizuire a apartamentului și în loc de a supraveghea operația dela înălțime, îi veni gustul să se plimbe și comandă automobilul.

Bărbatul ei care se deșteptase plin de grijă, rămase încântat de dispoziția în care o vedea.

Cu întârziere Elena sosi la dejun când Drăgănescu începuse a se teme de vre-un accident. Apucase drumul Prundenilor, gata să se ducă până acolo, cu dorința subită de a vizita mormântul mătușei Gramatula și renunțase cu regret numai văzând ora înaintată.

Plinul aer și plimbarea îi schimbaseră încă mai mult direcția ideilor dela programul zilei, totuși nu se abătuse dela drumul drept al gândurilor mai profunde.

Pelerinajul sentimental spre Gramatula nu era străin de Concertul Bach. Printr-o filtrare a elementelor care compuneau acel concert se alesese din ele esențialul și o îndrumsese într-acolo. Elena nici acum nu era fără de busolă, dar acul de direcție își desena unghiul nou. După dejun dormi puțin și puse un timp mai lung ca de obicei pentru tualeta ei totuși simplă.

Sosirea oaspeților se făcu aproape în afară de controlul ei, prin mișcări favorabile care îi așeza prielnic. Printre ei Elena sta ca o simplă auditoare. Simți emoția viitorilor care se acordă numai ca pregătirea unei desfătări ce se oferă, fără conștiința responsabilităților.

Amănuntul material și ordinea sistematică a lucrurilor îi scăpa cu totul. Prezența unor figuri noi de femei și bărbați, profilați acolo pe estrada joasă înapoia concertanților, o făcu să plece capul tare în jos fixând rumbul strălucitor al parchetului. Erau cântăreții Choralului pe care abia azi era să-l audă întâi: Choralul promis și dăruit de Marcian.

Elena asista la repetiția generală a concertului Bach, ca o elevă silitoare la o distribuție de premii. Nu își dete seama de succesiunea precisă a numerilor din program, nici de atitudinea asistenței în pauze. O rumoare ușoară de mătăse și delectare o cuprindea în semnificația ei satisfăcătoare. Numai sgomotul aplauzelor ca trecut printr-un frunziș de pădure îi da o anxietate care o făcea să-și ascundă capul parca în broboade, pentru a-l feri de acel vuet uniform, iruptiv și asurzitor de morfimizarea ei. Îi mai da impresia asemănată cu lama unui val de mare care se formează unde-va neașteptat și se sparge de umerii tăi încovoiați sub amenințarea bucuriei.

În schimb de îndată ce începea execu-

ția, muzica o liniștia, îi da o certitudine absolută. Era o plutire pe o mare frumoasă cu porturi unde aterisa fericită. Sunetele clădiau geometria solidă a unor orașe albe inundate de o lumină egală care se difuza treptat.

Prin acele cetăți minunate trecea radioasă. Portativul era un anfiteatru feeric pe care se proiecta arhitectura marmoreeană a palatelor. Pe temelia coardelor, notele punctau desenul grădinilor, arpeggiile curbau colimile și din cheia de sol căderi de apă trimiteau un șipot fluid, sau numai o pânză de răcoare, un pațiențen vaporos ca răsfirarea fină a unui jet-d'eau.

Apoi scara cădea în acorduri minore peste Cetăți.

Ritmul cu frază largă sau șoapta minuțioasă a h. Bach, nu părăsiau nici un moment o idee gravă, o emoție concentrată, cu desenul tras sigur printre meandrele armonioase.

Sunetele scoteau reliefurile unor efigii nobile și modulațiile aveau sugestii virtuozose. Se înălțau rugămintele simple ale unor iubiri fără dublitate cu ascensiune senină; iubiri mălțate de un suflet victorios, fără de fast și vanitate, trecând peste obstacolele învinse de măestria sufletului.

Și mercau aceea siguranță, care lega cetățile vizionare una de alta cu un țărnamintre rupt și lin.

Așa asculta azi Elena defilând Preludiul, Fuga, Concertul, Oratoriul.

Nu-și dete seama de momentul când Choralul se substituise instrumentelor. Recunoscu bucată auzită când-va la Varșovia ca și cum în alveola urechilor se păstrase memoria meloasă și acum se deșteptă. Orga era o pedală și o clapă unică pe care Marcian netezea unitatea vocilor. Cîm în auditoriu circula un murmur de admirație, Elena se uită în jur mirată că și ceilalți se bucură. Știa că ea nu a răsturnat nimic din cochiliile în care se acumula melodia numai pentru ea singură.

Marcian în ziua aceea nu părăsise nici un moment executanții, sta cu ei laolaltă. Deși nepremeditată procedarea marelui artist creea muzicii o stare de fapt excelentă și una morală la fel muzicanților. Solidaritatea cu opera și cu animatorul determina o interpretare desăvârșită.

În realitate Marcian se adăpostise acolo de un sentiment de teamă pricinuit de acel Choral pe care îi se părea acum că îl oferă Elenei ca pe un buchet, de flori rare e drept, dar cu manșeta de hârtie la o amiversare de familie. Sentiment de ridicol și de emoție destul de caracteristic.

După ce întreg concertul i se strecurase pe dinainte ca un vas fantomă melodos, Elena nu știu când și cum s'a terminat și au trecut cu toții în confortul hallului mare. Văzu ca printr-o oglindă grupuri care se legau și se deslegau plăcut, pe când Marcian și Drăgănescu făceau onorurile, unul cele artistice, celălalt cele de amfitrion. Ea străuse cu mâini moi mâini amabile de oameni recunosători, recunosătoare ea singură, cașicum ar fi fost oaspele fericit și adulat al unei sărbători nușcătoare. Auzi ca dedeaparte pe Marcian spanându-i aproape intimidat că a trecut și Repetiția. Nu făcu ecou aceluui regret. Uită chiar să-și mulțumească de Choral, așa de pătrunsă de bucurie vădită că nu avea nevoie de cuvinte. Ei nu i se părea că Repetiția a trecut. Avea sentimentul unei zile care a încheiat un

Sus cupele vieții, Prieteni, vă chem
Să facem nebun azi ospățul.

— Prieteni, cu suflete-asemeni, să bem
Și hohot svârli-vom în loc de blestem,
Că'n viață-ne n-am prins răsfățul.

Își scutură vremea zăpada pe frunți
Și grijile lumii ne sapă
Și mâine cu toții vom fi mai cărunți...
— Ni-i vrerea aicia să facem azi munți,
Ci vremea încet, ca o apă,
Pe lume cu dansa ne poartă mărunți
Și'n noaptea uitării ne'ngroapă—

Cât gâlgăe viața'n noi virosos,
Să spumege vinu'n pahare
Să bem hăulind vom uita cât de jos
Ne-apasă durerile-amare.

Din viață să facem un hohot cumplit,
În chiot să rădem de toate...
Noi singuri, prieteni, pe drum ne-am jertfit
Și multe din visuri pe drum ni-au pierit...
Jelirea lor azi nu mai poate
Să'nvie din morți ce'nghițit-a pământul:
— Pieteni, uitați, e cuvântul.

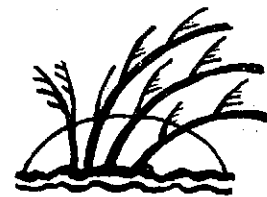
Înbirile duse, în clipa de-acum
Sunt flori ce-și pierdură parfumul
Și toate's în urmă, departe, pe drum...
— În van căuta-vom: în suflete-acum
E doar amintirea, doar serumul—

Deaceea: Uitare! — Prieteni în cânt
Iertați cuvântarea mea gravă,
Prea știu că toți suntem clădiți din pământ
Și viața-i doar cupa de-otravă —
De rădem sau plângem cu toți bine știm
Că'n lume noi cupa golim —

Otrava să fie mai dulce puțin
Șo bem azi în două cu vin —

Să bem, căci știm bine, în viața de-apoi
De-osândă nimic nu ne scapă
Să bem că nimica nu ducem cu noi
Și veșnic uitarea ne'ngroapă.

EUGEN VICTOR

timp fericit, după care Concertul nu va fi nici el o culme și un punct terminat, ci un început — ceva ca ultima filă a unui calendar a unui an bun, pe care o rupi pentru a privi ziua dintr-o altă viață de la care aștepti mai bine încă.

În seara aceea, după ce Marcian cercase să corecteze tăcerile vorbind cu Drăgănescu plecaseră mai de vreme ca de obicei, — lăsând pe Elena tot așa de molcomă și de decăsușă. Îi da impresia contagioasă a unei ființe cuprinsă în somn de un vis plăcut. Nu se întreba care vis. Ea, neobișnuită cu fenomenele sensibilității, le suportă inocent și vizibil, fără de controlul conștiinței de sine. Drăgănescu nu cuteza să creadă că ziua aceea se petrecuse așa de bine. Numai douăzeci și patru de ore dspărțeau încă de marele Concert din Bach.

H. PAPADAT-BENGESCU

CARNET FANTAZIST

Substratul mișcărilor literare

În jurnalul fraților Goncourt — faimosul „Jurnal” care a făcut atâta vâlvă — precum și în corespondența lui Flaubert, sunt unele pasagii privitoare la prânziurile Magny, cari pun în lumină dedesubtul evoluției bogatei eflorescențe din literatura franceză în vremea celui de al 2-lea imperiu și a 3-a republică; rădăcinile și mai ales seva care alimenta această eflorescență, tocmai într-un moment de criză, când Romanticismul își dădea ultima suflare și când se părea că isvoarele de inspirație sunt secate.

Asupra acestei mișcări nu arare ori s'au făcut afirmații eronate, explicabile pe de o parte.

Așa de pildă, cei ce se complac a eticheta cu rigurozitate pe scriitori, au dat Parnasianismului de întemeitor și șef când pe Leconte de Lisle, când pe Heredia.

Dintre acești doi, Leconte de Lisle era cel mai puțin desemnat pentru o asemenea calitate, deoarece dacă el întrunește majoritatea caracteristicelor acestei școli, principale de multe ori îi lipsește: ex. „La fontaine aux lianes” și mai ales „Les chansons ecossaises”.

Heredia este fără îndoială un elev excelent care a dus la perfecțiune formula acestei școli, însă cine a dat această formulă?

Theophile Gautier.

Pare ciudat: șeful Parnasianismului, Theophile Gautier, impetuosul „gillet rouge” dela vijelioasa premieră a lui Hernani, unul din cei mai fervenți obișnuiți ai „Cenaclului”?

Nu trebuie însă uitat că mai toți copiii Romanticismului au fost copiii ingrafi sau teribili „dela Musset până la Sainte-Beuve” chiar.

Încă, cu câțiva ani înainte, se observase o evoluție la Gautier care întrezărea orizonturi cu totul străine școlii ce apăsese odată cu căderea „Burgavilor”.

„Emaux et Camées” marchează un punct capital al acestei evoluții. Gautier dădea poeziei o altă semnificație. Și la unul din prânziurile Magny el se adresează lui Taine în termeni foarte categorici.

— „Taine, dar cazi în idiotismul burghez — zice el — să ceri poeziei sentimentalism sau chiar sentiment. Dar nu asta e poezia, ci cuvinte strălucitoare, cuvinte de lumină, cu ritm și muzică asta e poezia. (Ai crede că sunt vorbele d-lui Minulescu). Cuvinte, mă'nțelegi Taine; nimic decât cuvinte, linii și culori — și adăoga — „Pentru mine nu există decât lumea exterioară.

Aceste vorbe cari schițează întregul program al noiei școli literare au o semnificație adâncă, arătându-ne caracteristica nu numai a Parnasianismului și — prin contrast — a școlii imediat următoare, dar și a tuturor mișcărilor de acest fel și mai cu seamă descoperind la ce se reduc ele: o infimă deplasare a centrului compasului în acelaș cadru.

Ce este Parnasianismul?

Este un clasicism regenerat, un clasicism echivalent celui din secolul XVII-lea. Numai „echivalent” fiindcă — deși ales din acelaș cadru—modelul, motivul de inspirație nu e acelaș.

Clasicismul sec. XVII-lea a fost tot atât de impersonal și rigid ca și Parnasianismul și atât de pasionat de antichitate. Deosebirea capitală este însă cauzată tocmai, sau mai bine zis „numai” de această schimbare de model.

Clasicismul prim era interior, cel de al doilea e exterior. De ce? Fiindcă primul lua ca model sufletul antic răsfrânt în literatură și mai ales în teatru, pe când modelul Parnasianismului este marmura rece a Venerii dela Milo, perfectă însă rece. Și dacă uneori această marmoră glacială pare a se anima, a se încălzi, e datorită numai perfecțiunii exterioare care dă iluzia vieții.

Să deducem că generația de scriitori cari au cultivat această formulă literară a avut într'adevăr. această „secheresse d'âme”?

Ar fi riscat.

De sigur, trebuie să ținem seamă că atât la Magny cât și la ceaiurile oditorului Lemerre, frecuantul oameni de știință ca Marcelin Berthelot și Claude Bernard, politicieni ca Xavier de Ricard și cunoscători ai limbilor antice și orientale, ca Merimee și Renan. Să nu uităm că Sully Prudhomme fusese un bun elev la școala Polytechnice.

Împreună cu Taine, toți acești pozitiviști au exercitat o influență incontestabilă asupra poezilor Parnasieni cari în locul peritrazelor de altădată, dau acum definiții precise și arid științifice. Cum vorbeau de pildă despre Iună Hugo și Musset și cum vorbește Leconte de Lisle.

„Debris d'un globe mort, au hasard dispersé”.

Însă această imposibilitate este datorită într-o oarecare măsură și unui snobism involuntar, inerent vârstei dezvoltată într'un mediu ca cel pomenit mai sus.

Dovadă e că de multe ori marmora se colorează și vine, un moment chiar în care un Parnasian rupe această formulă, înlocuind-o cu alta, fondând Symbolismul.

Acest derogator și novator, nu este nici Verlaine cum au spus-o eticheteurii, nici Mallarmé ci Sully Prudhomme. Sunt două strofe de Prudhomme tot atât de semnificative, ca și cuvintele lui Gautier citate mai sus.

Je suis las des moti je suis las d'entendre
ce qui peut mentir

J'aime mieux les sons qu'au lieu de
comprendre

Je n'ai qu'à sentir
Une melodie où l'ame se prolonge

Et qui sans effort
Me fera passer de l'oubli au songe
Du songe à la mort.

Prin urmare Symbolismul este o a treia formă a clasicismului și așa îndrăzni să spun cea mai superioară dacă Mallarmé și după el atâția alții nu ar fi dus această formulă la excese reprobabile.

Secolul al XVII-lea imita literatura antică, imperiul al 2-lea plastica antică, republica a treia ia ca model sinteza celor două modele precedente, ecoul acestei sinteze.

În locul marmorei reci și precise, avem acum rumoarea aceea vagă care plutea deasupra minunatei cetăți aproape de vis: Alexandria; rumoare compusă din refrenuri răzicite, voci și răsete argintii de femei spirituale și lascive, ecouri de flaute și luthuri; rumoare depărtată rulând în unde învălinate de parfumuri orientale. Parnasianismul prin preciziunea sa, e-

vea un categoric supărător ce se făcea uneori culpabilă de emfază. Un poet făcând portretul, fotografia chiar, a unei femei, involuntar avea aerul de a o impune ca tip de frumusețe.

Symbolismul înlocuind modelul a remediat minunat acest defect înlăturând în acelaș timp și un pericol.

Trebuie să recunoaștem într'adevăr, că o operă de artă ne impresionează cu atât mai mult cu cât, ca se leagă mai mult sau mai puțin strâns printr'o analogie, sau numai vagă asemănare, cu ceva ce ne a fost drag cândva, cu cât putem recunoaște în ea ceva din noi înșine.

Parnasianismul cu preciziunea sa, nu permitea asemenea recunoașteri. Din contră Symbolismul luând ca model muzica, satisface pe deplin această slăbiciune a publicului. Căci muzica este prin excelență „Arta vagului” care dă fiecăruia ceace dorește.

Muzica nu insistă, sugerează numai, lăsând câmp liber imaginației. Și dacă un Berlioz și mai cu seamă un Liszt au încercat să facă din muzică o tribună Debussy în cele două cărți de Preludii a arădat în mod magistral adevărata ei menire.

Symbolismul este o muzicalizare a poeziei, el se adresează tuturor și nimănui, deschizând larg porțile imaginației care poate face „dintr'o lacrimă o marmoră”.

Je fais souvent ce rêve étrange et pénétrant
D'une femme inconnue et que j'aime et
[qui m'aime
Et qui n'est chaque fois ni tout à fait la
[même
Ni tout à fait une autre et m'aime et me
[comprend

Son nom? Je me souviens qu'il est doux
[et sonore
Comme ceux des aimées que la Vie exila
Son regard est pareil au regard des statues
Et pour sa voix lointaine et calme et
[grave elle a
L'inflexion chère des voix qui se sont tues

Și mai târziu Albert Samain în care se găsesc multe reminiscențe din sărmanul Lehan va dori

„Viotes d'or et pianissim amouroses
Je rêve des vers doux, mourant comme
[des roses

Iată dar la ce se reduc mișcărilor literare; se mișcă puțin piciorul compasului din centrul cercului și cu un centru din acelaș cerc se duce un nou cerc ce are multe, foarte multe puncte de contact cu primul precum și cu cele următoare.

P. IGIROȘIANU

La centenarul călătoriei lui DINICU GOLESCU

„Părinții noștri au fost sedentari. Copiii noștri vor fi mai vărtos pentru că nu vor avea, ca să se deplaseze, de cât pământul. A face un drum ca să iei măsura gibului, tot mai are pentru noi un oarecare interes; dar după noi? Inconjurul cuștei va fi repede terminat. Hugo, în 1930, ar fi scris: „Copilul va întreba: — Pot să dau o goană până în Indii? Și maică-sa îi va răspunde: Ia și gustarea cu tine”.

Paul Morand: *Rien que la terre*

Nu vom susține că e cel mai potrivit epigraf, la cele ce vor urma despre o carte de acum un veac, rândurile de mai sus dintr-o carte destul de melancolică dar și de neastâmpărată modernitate, cum e relația de călătorie a lui Paul Morand.

Dar că este, totuși, unul din epigrafele ce se impun, cu promptitudinea și vehemența contrastului, aceasta e în afară de orice îndoială. Nu e vorba numai de o literar-gratuită exagerare. Dar când părăsind jurnalul filmat (și nu este locul a spune pe cât de instructiv) al lui Morand și după ce l-ai auzit tănguindu-se că pământul e uimitor de mic și că singură încetinea corăbiilor te face să te mai îndoești de adevărul ăsta, pornești cu logofătul Dinicu Golescu, din târg în târg, cu poșta și la răstimpuri cu diligența — cu ailyagen, notând cu aplicată aritmetică numărul poștelor și numele stațiilor, nu poți să nu cedezi acestei savuroase antiteză și să pui în fruntea rândurilor despre un adevărat sedentar, cum a fost Dinicu Golescu, epigrafal demonstrativ al unei civilizații de express. Mai ales că o antiteză este prin definiție un cristal de două geometrii și că deosebirile dintre termeni lasă adeseori, destule punți și asemuirilor.

Și este fără îndoială cazul și pentru aceeași doi călători, spânzurați la capetele axei unui secol — dar totuși pe axa unui secol, care vibrează în toată lungimea ei și-și comunică dela un capăt la celălalt, ecouri înrudite.

Acesta e un fel de a spune că lucrarea logofătului Dinicu Golescu — „Insemnare a călătoriei mele făcută în anul 1824, 1825, 1826”, care acum un veac tocmai în ziua de 2 Septembrie 1826 primea imprimaturul cenzurii Petrovici, de a se tipări în crâiasca tipografică a universității ungare din Buda — că lucrarea marelui logofăt, este nu numai documentul pe care o conțință festivă îl scoate de sub clopotul de cristal să-l expue contemporanilor, că însemnătatea lui nu e numai istorică, dar că dintre paginile acesteia poroase pe care cirilicile stau îngrămădite asemenea albinelor la urdinișuri, se desprinde zumzetul unei mari conștiințe, freamătul unui suflet îndurerat și entusiast, predica unui mare convertit, cum așa de bine l-a numit d. Iorga, într-un cuvânt, confesiunile unui temperament de moralist și de scriitor.

Când în lucrarea sa franceză din 1905, Porpiliu Eliade numea pe Dinicu Golescu „întâiul roman modern”, lucrul putea să pară exagerat, mai ales că venea dela un istoriograf dublat de o contagioasă rezonanță sentimentală. Și totuși formula e mai mult de cât fericită.

Un călător atent la toate curiozitățile evropenești din epoca sa, la tot ceea ce era așa de deosebit de ce lăsase în patrie, o judecată urmăriind cu vigoare deosebirile, căutând să cuprindă, nelăsat, pentru

stările din țară și pentru pildele de peste graniță, un suflet generos, cum numai un pocăit întors din drumul greșit al orientalismului putea să fie, o minte limpede, capabilă să organizeze vastul material pe care această călătorie îl acumulează, zidindu-l pe bara de oje a iubirii de Patrie — și nu e mai impresionant încă al iubirii de Patrie decât leit-motivul gândului la țara lui din însemnările lui Dinicu Golescu — iată atâtea însușiri pentru care marea logofăt merita epitetul de întâiul român modern. E de ajuns de altfel de a spicui corespondența de pildă, a vornicului Barbu Știrbey care în vara lui 1796 își făcea cura de apă la Carlsbad (la Carlsbad, cum zice el) bucurându-se de cunoștințe („prieteșug cu mulțime de grofi și prinți am făcut”) de spațiri pe la grădini, de mese și baluri și terminând între

DINICU GOLESCU

ingâmfare și satisfacție („că așa trai n'am trăit de când sunt” — „celor care le dă mâna a cheltui, aceia vin pă aici”), a spicui, zic, în prealabil, aceste mărturii tipice pentru o epocă — și a trece în urmă la adnotările pline de serioasă gândire critică din lucrarea Golescului, pentru a înțelege și cât era schimbat, în principate în atmosfera morală dela începutul secolului XIX dar și cât de mult Dinicu Golescu era omul acestui vremi, în pasul căreia mergea și ritmul căreia îl accelera cu osârdia scriselor și faptelor sale.

De oarece — și poate că nu e de prisos a o spune măcar și în trecut înainte de a vorbi de însăși relația călătoriei lui Golescu, logofătul, fiu al banului Radu Golescu, om nu numai bogat dar și de distinctă umanitate, cum testamentul lui lasă a se vedea, logofătul Golescu, trăia într-o epocă în care semnele unei renașteri nișteau în cât mai multe inimi. Pentru Țara Românească am aminti numai pe ieromonahul Eufrosin Poteca, profesorul de filozofie din vremea aceea și pe Paris Mumuleanu, autorul „caracterurilor” — primitive satire sociale, — dar mai ales moralistul celei admirabile prefețe în care proza răsună să crește din nou:

„... se arătase incapabil. A spune că la câteși trei, la Golescu, la Poteca și Mumuleanu, aceiași este materia preocupărilor, gândurilor și reflecțiilor, că din acelaș imbold de a sluji Patria, de a ridica norodul, de a stăvili luxul și de a împărăștia întunericul neștiinței — pornesc, toți, a adăoga că traducătorul lucrării dela 1812, a lui Thornton despre starea din principate, și care, nu e încă lămurit de va fi fost Poteca sau Golescu, (dar proces este) aceleași gânduri le deapănă în prefața traducerii, a consemna aceste lucruri, înseamnă a delimita o epocă înăuntrul căreia dacă sunt mai mulți semeni, unul este numai despre care se poate spune că e întâiul între semeni. Și acela este Dinicu Golescu. Și temelul pentru care i se cuvine această întâietate — „întâire” cum ar zice în savuroasa lui limbă în formație — este tocmai „Insemnarea călătoriei” apărută acum un veac.

Este, cu atât mai firesc prin urmare, înainte de a porni pe drumurile apusului, cu acest agreabil călător, care sub vestiminte orientale ducea cu sine cea mai autentică inimă modernă, să spunem că Dinicu Golescu a presărat aceleași gânduri de program socială și în prefețele altor lucrări precum în „Adunare de tractaturi” „Adunare de pilde bisericesti și filosofesti” sau în „Elementuri de filosofie morală”... sau în „Inștiințarea pentru școala din satul Golești” pe care o redeschide și o modernizează în 1827. Dar că, deși făcând parte dintr-un program, și al său și al epocii, gloria lui Golescu, va fi totdeauna această călătorie, mai puțin prin materialul documentar, de mare semnificație socială, plin de interesante sugestii, cât prin accentul personal, prin pulsul emoțional care svâcnește sub fiecare rând, pentru că mai presus de toate, Dinicu Golescu sete un admirabil scriitor și cartea lui, o călătorie și amuzantă și excepțională în pământurile virgine ale literaturii noastre dela începutul secolului al XIX.

Mișcarea eteristă din principate și reacțiunea lui Tudor făcără ca începând din Martie 1821, svonuri de nesigurantă să umble prin București, caimacanii și agenții consulari să plece, care la Rusciuc care peste munți, la Sibiu și odată cu ei atâția dintre boieri, anume rusofilii. Spatarul Bălcănu începuse rechizițiile pentru Ipsilante, călăreții lui Tudor, străbăteau orașul cu steagul defășurat, târgul era prins între focurile încrucișate, alt lui Ipsilante dinspre Buzău și ale lui Tudor dinspre Craiova, iarna se răzgândise și între 23 și 24 Martie o zăpadă strașnică armată de inundații ce prefac cartierele — după expresia consulului prusian Kreuchely — în adevărate insule, se abate asupra Bucureștilor. Mitropolitul Dionisie cu o seamă de boeri divaniți sunt sechestrați de oamenii lui Tudor în casa de țară, dela Belvedere, a lui Dinicu Golescu și în urmă, ajutați, sub pază armată, să se refugieze.

Scriitorul nostru, cunoscuse și mai înainte pribegiile, de pildă aceea din 1802, dinpreună cu Mihai Șuțu de spaima pazvangiilor, cu care prilej vizitate Avricul și se minunase de parcul baronului Bruckental, pe care în drumul dela 1824, îl găsește în mai mică înflorire. Vizitase și Rusia, ale cărei biserici îl încercisă de fînitiv încât la Pesta fiind, nu scrie despre biserici: „ași fi cuvântat și pentru frumusețea bisericii, dar cine au văzut bisericiile Rosii, poate numai pentru Roma va vorbi”. Pribegia de acum, rodnică între toate, va ține din primăvara lui 1821 și până în 1827 când se întoarce între vilnicii sără după unu anamăntat, în

tre rusofilii devotați și în 3 Martie 1826 îl găsim „îscălit, alături de mitropolitul Dionisie, de episcopul Ilarion, de Al. Filipescu și Racoviță, pe adresa către cancelarul Nesselrode prin care emigranții dela Brașov se îndurează de pierderea țării lui Alexandru, aduc urări și-și exprimă nădejdi la urcarea pe tron a lui Nicolae I. La Brașov fiind, unii dintre emigranți iau lecții de franceză cu dascăli anume, scriu rapoarte și memorii a căror mare majoritate o redactează francezul Claude Coulin, prin la care o societate literară, preconizează un dicționar. Goleșcu întreprinde călătoria de inițiere în trei etape dintre care ultima, pentru așezarea copiilor, în școlile apusului.

„Însemnarea” călătoriei lui Dinicu Goleșcu începe după un cuvânt către cetitor, crez de înaltă conștiință națională din care nici un rând nu poate fi trecut cu vederea, până într’atâta cuvintele se îmbină unul într’altul și simetria logică e urmărită până în ultimile ramificații ale expresiei, („dar cum puteam, ochi având, să nu văz, văzând, să nu iau aminte, luând aminte, să nu aseamăn, asemănând să nu judec binele și să nu pohotesc a-l face arătat compatrioșilor mei”) — începe zic, cu descrierea locului de reședință, „Kronstadt, ce-i zic românește Brașov”. Din Brașov, de ultimă eră, pleacă Dinicu Goleșcu, în toate etapele, fie că urmează via Cluj-Oradea-Mare-Pesca fie: Sibiu-Arad-Iesta, fie: Sibiu-Timisoara, Seghedin-Pesta, străbătând astfel pe trei drumuri pusta ungurească, a cărei cultură a pământului nu se oprește s’o laude și s’o opue stărilor din țară. Precum tot dela Brașov pleacă și în 1825 în drumul spre Târgul Mureș unde notează: „locuitorii cei mai mulți sunt Unguri și Români puțintei”. Dar pe orice drum ar porni, vorbim de primele trei căi, toate pentru Dinicu Goleșcu duc la Viena, a cărei tihnă, bună orânduială, obștească viețuire „veselă și fericită” nu se ostenește să o cânte în repezite rânduri încât și când sfârșește lucrarea după ce abătându-se pela Passau se întoarce iar în Viena, s’ar socoti din vorat, zice dânsul dacă n’ar cuvânta din nou despre frumusețea și liniștita viețuire a vienezilor.

Brașovul și Sibiuul, cele două orașe „ce-tăvuite” ale Sasilor, îi dau prilejul să însemne hărnicia acestora, gradul de civilizație, munca pământului, cu îngrășăminte și ogoare, bunăstarea muncitorilor („iar Sas cu piciorul gol, nu să va învrednici nimeni să vadă”), predicile proșilor de două ori pe săptămână, „gloaba la cutia satului” — amendă dela zece creștari la un fioron hârnic pentru cei neurmători povățuitorilor ca și orânduiala școalelor „unde nu este copil măcar de șelar, măcar de ștregar, a nu merge spre câștigarea luminii”. La Sibiu notează muzeul Brukental: „și acia are baronal B. o mare casă intru care are Viliotică cu cărți deosebite și strănsoare de cadre vrednice de vedere, și multe lucruri din vechime și destule bucăți de metaluri cu pământul lor nelucrat”. La Turda e locul unde „s’au omorât prea slăvitul Domn Mihai Voda Viteazul, în bătaia ce au avut cu Austria” — și cumpătarea aceasta e destul de semnificativă cu toată rezerva ei. Clujul are și case urâte, cu strașina prea eșită, pe lângă zidiri mari, ulițe frumoase pentru lăpunea lor, neamul acesta, e foarte iubitor de străini, însă norodul unguresc nu este fericit: „sânt îmbrăcați prost, au lăcuințe proaste și fără de multă avere”. Oradia mare (Grosvar-dain) e străbătută de apa Kiorios (deci Crișul); urmează o descriere a pustiului ca o mare năsfârșită și o reflecție pregnantă în simplitatea ei: „pe asemenea drumuri călătorind omul, și pe mare, cu-

rând trebuie să îmbătrânească”. Locuitorii Ungariei sunt de plâns, muncesc până la 200 de zile l’astăpânul moșiei, dar tot sunt mai fericiti de cât Românii care lucrează numai 12 zile pe an, de cât numai că „de cum se maște și până moare nu au de decăt: „ado-bani! cu felurimi de mijloace prefăcute, în auzire numai drepte”.

Peștia îl reține cu sălile de disecție, (odăi cu bucăți despărțite din trupul omului în multe felurimi tăiate) cu colecțiile teratologice („copii adevărați, în vase mari de sticlă puși în spirturi, cari s’au născut pociti și alții câte doi lipiți”) cu biblioteca, cu colecțiile numismatice, cu piețele a căror descriere o amănunțește, cu un teatru mare „adecă casă de comedie”, în care încep 3000 de oameni și pe a cărei „ștenă” începe „ostași călăreți cu tunuri diuprenă” și mai ales cu baia căreia îi consacră una din cele mai somptuoase și mai umite descrieri — atât pentru interiorul băilor, cu scaune îmbrăcate cu stofă, cu oglinzi mari din tavan până în pardoseală, cu haine de îmbrăcat foarte bune și curate, cât și pentru grădina din prejur având un havuz cu șadârvan, cu alte cuvinte bazin cu jet-d’eau cum am spune astăzi, înlocuind un pitoresc lingvistic cu altul. Nu uită mulțimea de „biachere, adecă carăte și calești”, care stau la dispoziția publicului, ce are să meargă în oraș sau afară „sau cu apropiere sau cu depărtare”. Pentru Buda, notează casa de observație astronomicească, cu glosa în josul paginii: „lăcuință de profesor, cu toate felurimile de ochianuri, ce cântă la mișcările comiților, planitelor” și în deosebi plin hărea minunată pe podul ce leagă Buda de Pesta. Locuitorii cunosc ostăpânire liniștită, de oarece desigur, „acești orășani, pareă au dascăl pe liniștita viețuire a Vienzilor”. În drumul spre Viena, Pojo-nul sau Prezburg unde în 1825, Septembrie 25, asistă la „încoronăția a Măririi Sale Impărației a Impăratului Austrii Franțisc al doilea” îl măhnește cu deosebire între alaiul de aici și cel din țară, la prilejul părădiilor, cu dragostea ce mărturiseste acolo norodul, cu mulțumițele bucuroase ale Impărației, nu ca la noi unde „când un mic se închină celui mare acela îi răspunde numai cu o căutare a coadi ochiului”.

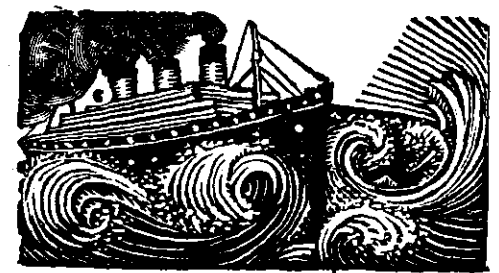
Viena, marea slăbiciune a lui Dinicu Goleșcu, ea singură ar trebui să ne reție în delung, pentru tot ce consemnă marele logofăt, ca gospodărire, ca școli, teatre, muzee de arme și zoologice, spitale dintre cari pe cel al nebunilor n’are noroc să-l vadă, („caci nu mi-au dat voc doctorul, corându-mi iertăciune, pricinuind, că sânt mbrăcat, cu haine turcești și cum mă vor vedea, toți se vor tulbura atât, încât spitalul se va amesteca”), cu celebrele grădini din prejur, cu lăstării pela cari, fumatul e sau nu oprit după împrejurări (ciubucile slobode) sau „ciubucile nu sânt slobode”) dar mai ales prin „cuvântările deosebite”, vaste intermezzuri didactice, pe care Dinicu Goleșcu le deschide, în mijlocul descrierilor și mai cu osebire, când orașul, în care poposește îl înmește cu bună viețuirea, cum e în special, cazul Vienii. Acum vorbește marele logofăt de lux și de cumpătarea vienezelor, precum că murea cea proastă sau doamna cea de noblețe se îmbracă cu cuvântă, nu punând pe ele cala noi, „cutia lui Bucur”, de le-ar socoti căneva pe vienezze sărace și pe ale noastre „milioniste”, că „ar fi mai bucuroase să le moară copiii de foame, de cât să iasă la plimbare, fără de a avea pe rochie alte o sută de bucățele infeliurimi cusute, ce le zic garnituri, carele este o îndoită cheltula-

lă” — ceea ce a și silit pe Eufrosina Poteca să strige la paradie, („nu silit din vre-o vrăjmașie, ci din iubirea către nația lui”) cu „stofele în toată Evropa le port comedienii; dar cine și-au apropiat anzul, după auz judecata, și după judecătă hotărârea, care au făcut”.

Urmează descrierea minunată a parcurilor: Belvedere, Schonbrun, despre care un boer vrednic de smerenie i-ar fi zis că mai mulțumit ar fi să fie grădinar la această grădină de cât Ban în ticăloasa țară Românească, cu foisorul în care e instalat un ascensor („pat cu meșteșug, pe care săzând omul, cu rubezițiune îl sue deasupra invelişului”), grădinile dela Baden, și dela Elenatal și iarăși un admirabil intermezzo social, cuvântări deosebite despre stări din afară și dela noi, o impresionantă mea culpa a unui boer ce s’a conformat tradiției neomenească din Patrie, amintiri din cariera lui de drogător, un tablou sfîșietor al birnicului din Țara Românească; o schemă a acelei societăți literare, începută dela Brașov și continuată la București în chiar casele logofătului și având de secretar pe Eliade, o pledoarie pentru stabilitatea și salarizarea fixă a dregătorilor pe care ar fi bine să le ia atât cei mici cât și fiii nobletii, „dela cea mai de jos treaptă și fieșcare după așa învățătură și cunoștință s’ar sui până la cea mai din sus” — motiv de adevărată și legitimă mândrie nu ca acum de se mândresc, pentru „metalul pământului”, din care își fac anterie de fir, și pentru părul cămii cu care se încing și pentru „pielea samurului și a răsului pentru care și de răs am rămas”.

Admirabil joc de cuvinte pe care îl întâlnim aproape identic, în prefața din 1825 la „Caracterurile” lui Mumuleanu (semn pentru circulația unor acelorași maxime și acelorași tendințe morale): „prețuim blana răsului mai mult de cât buna iconomie și smerenie, nejudicând că aceasta nu ne face cinste ci mai vartos ne adaogă răs și defăimare dela celelalte neamuri”.

Vom trece însă și din necesitate nu vom stărui pentru atâtă pagini de poezie și de observație, așa cum însuși logofătul în drumul dela Viena la Trieste nu putu face mai multă băgare de seamă de oare ce călătorii cu repede loailvagen, și vom enumera în pripă și dintr’o firească mustrare de cuget care ne-ar urmări tocmai în ziua aceasta festivă, vom aminti, măcar numai de delicioasa descriere a vaporului curier care-l duce dela Trieste la Veneția („corabie care merge pe mare cu un meșteșug de foc”) cu enumerarea osiilor și angrenajelor, cu cele două roate laterale care „lasă în urmă două coade de spumă lungi, cu „mechanica”, și coșul prin care ese „căldura cu abureală întocmai ca la cazanul care scoate rachiu”, și de descrierea Veneției cu palatul dogilor, renumit pentru ale lui „stofaturi arhitectonicești” de marmură și ale lui „scosuri” (basoreliefuri) lucrate în aur, de Milanul pe care îl socotește cel mai fumos din orașele numite „pentru întuirea frumusețării” unde nu stă-

tu de cât o zi și jumătate (motiv să fie aproape scuiat de un neamț cu care se scaldă în mare la Trieste, când află acesta care stătuse 3 luni și jumătate, cât de puțin stătuse logofătul nostru); Milanul pe care cu câțiva ani mai înainte (duios sincronism cu aproximație! în 1921, Steudhal era invitat să-l părăsească pentru legăturile lui notorii cu cărvunarii, și Pavia cu cele mai bune școale și Minchenul, unde lasă la Institut pe fii săi Radul și Alexandru, și Elveția cu superioara luminare a norodului, Geneva cu școli renumite, la a cărei universitate lasă pe ceilalți doi fii Ștefan și Nicolae, spre învățătură și cataractul Rinului și raita prin Würtenberg — locuri, oameni și năravuri pe care numai un studiu amănunțit le-ar pune în adevărata lor lumină și ar da analizei acea strălucire pe care călătoria lui Goleșcu o iradiază și astăzi, după trecere de un veac.

Ceeace n'a fost nici în gândul nici în mijloacele noastre. Cât am socotit să primim acest prilej de sărbătoare pentru a eminti de numele și de fapta unui mare scriitor pentru că logofătul Dinicu Goleșcu, el, toate criticile și cuvântările de favorabile pentru Patria sa, le făcea din dorul de îndreptare, pentru că această îndreptare i se datorește în mare parte și lui și pentru că mai presus de toate, însemnarea călătoriei alcătuită acum un veac, este o carte de actualitate — și evident nu prin latura ei documentară, cât prin acele însușiri pururi actuale ale artei.

Carte de nemiloasă critică socială, memorial al unui suflet virgin în care impresiile stau încrustate cu aderența fildeşului în abanos, tezaur de curiozități lingvistice ale unei limbi literare nescoasă pe drumurile apusului, muzeu pitoresc al unui arhaism la răscruce, ciudat aliaj de antic și modern, „Insemnarea călătoriei” logofătului Dinicu Goleșcu, este sortită unei tinereți permanente.

Penitru că permanent și tânăr a fost de când lumea ceeace a pornit din inimă.

PERPESICIUS

Portrete străine

René Crevel. („Mon corps et moi” roman

Marasmul, „izvor” de inspirație, cade ușor în farsă, în bombastie și în imperțință. Exuberanță de solitare vanități, nu scapă de asemenea păcat nici la Rousseau, la Crevel, om din zilele noastre, deci cu o decuplată sfidare se distramă, nu în confidențe și vibrații, ori cum, de orgoliu, ci în febrilități. Intre flecarele sincerității, o punte se poate peste spații și epoci întindea, dar prins de lacustre vegetații, pestilente, sufletul celui de azi, se complăce în afecții, ifose și stridente.

Crevel, dizolvat ca o figurină geometrică de vicii în corosiv, se reface, buzat, neinteligent și agresiv, pentru a culege, cu scormoniri de unghii epileptice, nu știu ce petale răvășite, ale idelilor lui, când rahitice, când opulente. Jactanța nevărstnicului se acordă bine, la el, cu simbolul impotenței și cu nesatisfăcutele ei pofte. Ele desgustă uimitor de neașteptat.

Nici-o mărturisire, firește, nu irită în artă, singura destăinuire de cotidian, în viață, fiind insuportabilă și lipsită de discreție. Dar ostentația divorțată de spri-

jinul tăriei, ne dă nostalgia fânatei, iasonei și a botului umed de vacă.

La donăzeci de ani, (ne pare), nu-i îndrăzneț să-ți desparți de trup, făptura?

E supărătoare o delimitare de aceasta, când nici adâncul nu te atinge de curba teoremei lui Spinoza și nici măcar scolastica psihologiilor confinate, de inutilul logician Bourget. Gatismul juvenil, cerebralitatea cu deget la tâmplă, scama, zdroanca, trifurcatul artificei și scârba insomniei, nu iartă, domnule, chiar sincer, dar în nestare de-a te vădi ca atare, dezertarea duinitale din păpuris, și tristețea-ți organc.

Invinovătesc, așa dar, pe tânărul francez, nu de frondă, ci de nătangie Saint-Guy, de sărăcăcături în fibre, de atrofii în cadre, de poze în atrofii, de căderi ce nu s'nici „sumbre”, nici „regale”, ci pur și simplu, gna-gna-gna.

„C'était, je crois, durant l'été 1911.” — Așa începe romanul. De ar fi început la 1500, cocorul de împurități neinspirate, același era. Hipertrofie, stercorar și prestidigitație. Ironia sănătății noastre cere, scurt, în cuprinsul unei suferințe, mai mult de cât oglânzi dispuse circular pentru exhibiții lubrifiante și, cu hazardul piericii însăși, poruncește arme de oțel pe roșiile panoplii, și de acolo, le vrea coborâte viteaz în arena durerilor mândre Memoriile călugărului din vechiul schit, ne vor folosi, astfel, oricât de sălbatec despărțite de angrenajul mirenelor noastre plasmă, de vor prinde în urzeala lor monahală, un bob de tămâie și altul de vâjăietoare desneadejde.

Deprimarea lui Crevel se pulverizează doar peste afecțiunii și, de sunt au ba aceea stângăcii de exprimare numai, în diferența lectorului rămâne aceiași, neavând el să se întrebe ce resort lipsește de gustului, pentru ea, deasupra necruțului punctat pe pielea de broască, să ajungă până la urlatul anatemei și la puterile profetiei.

Editura înfățișează sub pecetia Kra, pe acest Crevel trist în tricou și zadarnic în cufetele franțuzii, alături de un Sagitar, amintind, păgân, robust și precis, un stih de revenire totuși de căință și de reculeasă spovedanie: „... d'avoir été pendant des semaines, hélas des jours, hélas, leur semblable de haine et de stupidité...” Henri de Régnier ne depărtează, solemn, de trepidăția dezarticulatului și ne confundă, fără sdrucin, în miezul de ecouri al nopții.

ELENA PROTOPOPESCU

CĂRȚI PRIMITE

ION DONGOROZI: Socoteli greșite... ed. „Scrisul românesc”, Caiova, 1926.

ALEXANDRU LUPEANU-MELIN: La piatra libertății, cuvânt festiv rostit la serbările naționale de pe Câmpia Libertății de la Blaj, în 15 Maiu 1926. „tip. Dacia Traian”, Sibiu, 1926.

CAROL DRIMER: Ecclesiast (Cohelth) trd. din ebraică, Iași, 1926.

DESCHIDERA TEATRULUI NAȚIONAL

S'a format un fel de deprindere, care are mai mult caracter monden, să se creadă, că începerea unei stagiuni teatrale, ori deschiderea unui teatru ar fi evenimente culturale și artistice, înțesate și de element pur estetic și de toată pregătirea până la rigidă solemnitate.

Ca orice deprindere și aceasta s'a desfășurat ușoară, dar nepilotată de control, ori ales de auto-control.

Un început e în genere înfășurat în timiditate, iar un început cu solemnitate e o avântare, căreia-i lipsește tocmai siguranța primului control.

Poate, de aceea deschiderea stagiunii Teatrului Național a fost apreciată pe făgașul unor stângăcii.

Ceeace însă trebuia adus din punct de vedere al pietății față de trecut și al omagiului pentru începutul de răvnă al teatrului românesc, s'a adus.

Directorul teatrului Național, d. Minulescu a început seria reprezentărilor cu două piese clasice (ca repertoriu național) și amândouă ale scriitorului, care a izbutit să deschidă drumuri, Vasile Alecsandri.

Dar a mai făcut un lucru bun d. Minulescu. A incredințat într-o piesă roluri, acelorași seniori artiști, cari le-au creiat, când piesa a fost jucată întâia oară.

Maestrul Nottara și distinsul artist Petrescu și-au jucat în 1926 rolurile pe care le-au susținut cu entuziasmul tinereții, în 1884.

Așa că din acest punct de vedere deschiderea stagiunii teatrului Național a însemnat o manifestare de documentare istorică, de necesară legătură cu trecutul și deci de afirmare a tradiției. Era hotărât necesară aceasta, întrucât, teatrului Național i se atribue un rol covârșitor de școală, de educator național și artistic.

În ce condiții s'a realizat omagiul față de trecut, e altă chestiune.

Mai întâi, la Teatrele noastre, nu trebuie să se spună versuri. Artiștii nu știu, nu pot să le spună. Afară de 2—3, — pe cari-i vom numi altădată, ceilalți sunt în conflict și cu simțul muzical și cu ritmul și cu elanul versului.

În al doilea rând, par'că se aduce mai ales omagiul trecutului și se dă caracter de mai impozantă documentare istorică: dacă nu se amestecă fantaia modernă, cu balet foarte puțin pregătit.

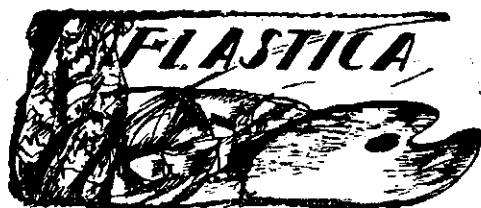
Și în al treilea rând, nu s'a ținut seamă că nu numai Alexandri a fost scriitorul căruia s'a i se datorească începutul teatrului modern, dacă s'a căutat oarecum prea mult documentarea istorică.

Fântâna Blanduziei s'a jucat cu antren, dar s'au schilodit versurile.

Piatra din casă, a fost însă foarte bine jucată.

Și acum, că Rubiconul a fost trecut, așteptăm păsele de rezistență, munca disciplinată a artiștilor, montarea impresionantă și Teatrul Național scutit de o prea tristă rigiditate.

INTERIM

FLOAREA DE CICOARE

(Din psihologia artistului contemporan)

II

Urmez cu transcrierea scrisorilor bunului meu prieten Colas de Pontoise :

„După întâmplarea înfricoșătoare cu medicul veterinar, mă rugasem fierbinte și necurmat lui Dumnezeu — (o implorasem și pe bunica să se roage pentru mine) — să mi dea o putere așa de mare, încât să pot nimici pe doctor — și spăla de pe fața pământului tot ce este urât și rău.

„Firește, Dumnezeu nu mi-a ascultat rugăciunile și bunica m'a lămurit : Dumnezeu nu ne îndeamnă și nu ne ajută de cât la iertare.

• Deși pentru mine la vârsta aceea, răd se mângâia numai la caii cari iau vânt și strivesc florile de cicoare ; iar urâtul la gura de peste și mustața de icre a medicului — totuși durerea neputerii mele era adâncă și măcinătoare. Sufletul mi se umbrise desăvârșit și tăcerile mele, mă făceau nesuferit față de rude și prieteni, cari mă înconjurau ca pe o cobie.

„Mama, — după ce zadarnic încercase să smulgă taina tristetelor mele, prin întrebări grele, la cari răspundeam hursuz și în nestîre, — începu, desperată, să mă lovească.

„Bunica — de când nu mai voiam, zicea ea, să mi spovedesc păcatele, — îmi arăta o nepăsare care mă îngheța zi cu zi mai mult.

Tata singur nu m'a întrebat niciodată nimic despre tainele sufletului meu. Mama îl ocăra și pe el din pricina mea. După dansa, tata era prea gras și de aceea nesimțitor.

„Nu mi dădeam bine seama ce înseamnă a fi nesimțitor, constatam numai unul, că nesimțirea tatei mie nu mi făcea nici un rău.

„Deși gras peste măsură față de înălțimea lui, tata avea în schimb, în ochi, nu știu ce suprapământescă lumină și, câteodată în colturile gurii, o sfâșietoare tremurare de durere, repede ascunsă.

„Intr'o zi, mama, de aceeași părere cu bunica, — tata nu fusese nici măcar consultat) — mă îndepărtă dela masa mare. Mi se dădea demăncare la o măsuță joasă, lângă fereastră, spre care mama și bunica se așezară cu spatele.

„Dela mesciorea aceasta, pe care se jucau umbrele perdelei și ale muscatei din geam, priveam adeseori, pe furis, la masa dela care fuseseam alungat și întotdeauna întâlneam ochii cari mă căutau, mereu mai adânci și mai triști — ai tatei.

„Fața lui, altă dată rumenă, era acum de o paliditate, care mi amintea pleoapele Dorei. Deși mă durea, as fi stat așa săntămâni întregi sub privegherea ochilor lui. Simțeam că prin ochii tatei trece pentru mine, de undeva, poate din câmpurile dumnezeirii, o rază binecuvântată, de înțelegere, de compătimire și de îndemn.

„Fusesem, peste zi, certat, lovit și umilit. Institutatorul venise să spună mamei că sunt un elev neatent și leneș.

„Mi s'a dat să mănânc — la măsuța mea izolată — în străchini de tablă, ca la slugi. Prăjitura — (prăjitura minunat împodobită, pe care bunica o prepara a-nume pentru mine) — nu mi s'a mai întins, peste umăr, dela masa părinților.

Tot timpul prânzului, în ziua aceea, ochii tatei nu s'au mai îndreptat spre mine : i-a ținut necontenit aplecați în sarfurie. Fața lui era acum mai palidă și parcă, deformată, de încremenire. Imi fu frică.

„Când mi s'a îngăduit să plec, am pășit pe lângă tata, în vârful picioarelor, cu fruntea în pământ și cu o clătinare în mers — ca un bolnav.

„ — — — — —
„ — — — — —

„In ușa grajdului, m'am agățat de gățul argatului bătrân și am izbucnit în plâns zguduitor, fără să pot spune de ce. Nu știam eu singur de ce.

„M'am liniștit curând : argatul bătrân mi-a îngăduit să mă joc cu mînzul, să încalec pe el și să'l sărut pe botul rumen și rece. Am intrat apoi în odaia argatului, i-am răscolit prin lucruri.

„Avea în dulap, o tunică albastră cu nasturi de argint și cizme, înalte cât mine, cu pintenii.

Pe masă o pipă lungă, care mirosea urât, un briceag cu tășuri încârligate și bizare, și o carte mică, veche, legată în piele zdrențuită — cu poze multe :

GENOVEVA

DE BRABANT

„Dintre filele unsuroase ieșea o sfoară, de capătul căreia atârna un rest de creion. Pe tartajele bătrâne argatul obișnuia să semneze evenimentele mai de seamă ale casei noastre, care — de vre-o treizeci de ani — era și casa lui. Astfel descoperii că, exact în ziua aceea — cu opt ani mai înainte — venisem pe lume. Argatul bătrân mi-a arătat cu degetul mare și aspru însemnarea făcută de el. Ochii lui — niște ochi de capră obidită — se înălțurau subit și mă priviră straniu : — „Astă-zi e ziua dumitale de naștere, d-le Colas — și tocmai astăzi te-au pedepsit. Se petrece ceva nelămurit în casă. Parcă nu te-ar mai iubi nimeni. Poate numai tatăl d-tale... Eu sunt bătrân și sărac, fii bun și primește dela mine cartea asta care-ți place. O am și eu dela mama, care a murit de mult“...

„Am luat cartea cu mâini timide, cu bucurie, cu frică, cu rușine și cu umilință. De obicei părinții îmi aduceau a-minte în fiecare an ziua nașterii mele printr'un dar, care mă îmbăta de fericire.

„Am băgat cartea în buzunarul hainei și am ieșit repede pe ușă, fără să mulțumesc. Ajuns în odaia mea — (dormeam acum, lângă odaia tatei singur) — m'am trântit pe pat, cu fața între perne, și am plâns lacrimi amare și multe.

„Nu m'a chemat nimeni la masa de seară — și nimeni n'a venit să-mi aducă lampa cu abatjour înflorat.

Pentru întâiași dată în viața mea mă aflam singur în întuneric — fără să-mi fie frică și fără să strig după ajutor.

„Dar simțeam cum îmi plutește sufletul în întunericul odăiei, ca o pală de nătasă, ...cum se destramă încet — și se disolvă...
„Trupul meu se lăsă domol și parcă fără greutate, pe covorul din mijlocul camerei. În urechi îmi suna țârăit înde-

părtat de greeri, din ce în ce mai îndepărtat, mai depărtat.

numai ochii tatei, parcă stăteau pe cer, în bărăganul acela negru și nesfârșit și mă priveau adânc, așa de adânc de mă sorbeau în ei.

și tata avea în mână o lumanare, care pălpăia, aruncând de jur împrejur, fantome negre. La flacăra lumanării gura tatei avea ceva din gura Dumnezeului mort pe cruce : o suferință care vrea să pară zâmbet.

„Apoi un nour patrat, ca un spate de vagon — acoperi vedenia aceasta și bărăganul negru mă copleși definitiv, ca într'un lințoliu greu și sufocant.

„A doua zi dimineața m'am trezit, obosit, pe patul meu — și lângă patul meu măsuța mea din sufragerie, pe care strălucea o cutie de nuc, cu alămuri vii. Am deschis-o înfrigurat de fericire și în inimă, cu o ascuțită spaimă superstițioasă. Ochii mei nu mai văzuseră, până atunci ținunea : în cutia aceea rădeau curate, la mine, o paletă, penele albe și tuburi de vopsele multicolore.

„In dimineața aceea — ținând nedeslipită de pieptul meu cutia — am fost mai trist ca niciodată.

N. N. TONITZA

BILETEL DESCHIS

pentru d. George Silviu, poet și recenzent al ziarului „Dimineața“.

D-le George Silviu,

Ai publicat, într'unul din ultimele numere ale ziarului „Dimineața“ o dare de seamă asupra volumașului meu de „Insemnări literare“. În materie de literatură autorul n'are, firește, de discutat cu critica, fie ea autorizată sau nu. Dimpotrivă, în materie de critică, fiind vorba de idei, o discuție cât mai largă este binevenită. Dacă eu, totuși, nu voi discuta cu d-ta, este pentru că și autoritatea pe care o ai și tribuna după care îți expui ideile, le clasează mai dinainte și mă dispensează de ostenețile oricărei explicații. Țiu însă să spulber neapărat o minciună, pe care, cu punică perfidie, o strecoți în rândurile amintite. Spui că eu copiezi și reproduc părerile d-lui M. Dragomirescu. Iată o afirmație pe care te invit s'o dovedești. Și te voi ajuta puțin și eu. Nu-ți voi spune, de pildă că pe când d. Dragomirescu socotește Thebaida și Bizanțul opere total sau parțial geniale, eu am afirmat că sunt inexistente, — ci îți voi aminti numai că, într'unul din ultimele numere ale revistei d-sale „Ritmul vremii“, d. Dragomirescu a scris despre d-ta (deși nu-i ești student, frecventezi totuși, foarte sârguitor, reuniunile sale) că ești tânăr care dai oarecare speranțe, situându-te între tinerii și merituoșii poeți Veju și Goran. Eu, o știu, sunt cu totul de altă părere.

Te-ai lămurit, tinere d-le Silviu ?

N. I. HERESCU

Craiova, 26 August 1926.

Buletin bibliografic săptămânal *

de AL.-SADI IONESCU

087. 1 LITERATURĂ PENTRU TINERIME.

Vartolomeiu (Preot C. Gh.). — Daruri pentru cei mici. Focșani, Editura cercului de copii **Prietenii Domnului**, 1926, 33 p. Lei 5.

2 RELIGIE. TEOLOGIE.

Taşcă (Rădu). — Călăuza cercătorului Bibliei pentru Toți doritorii a studii Sf. Scriptură. Arad, Editura **Farul Mântuirii**, 1926, 112 p. Fig.

Tecla (Schimonahia). — Acaftistul și viața sfintei Tecla întâia muceniță și întocmai cu apostolii. Neamțu, (Tip. **Sfintei Monastiri Neamțu**), 1926, 64 p. Fig.

Popa (Ieromonahul Costandl. — Carte de Suflet folositoare. Dată în tipar... 1894 și acum a doua oară... de fiul său Ieromonahul Ironim Popa cu ceva adaos. Neamțu, (Tip. **Sfintei Monastiri Neamțu**), 1926, 64 p. Lei 6.

Popescu (Monahul Paisie). — Rugăciune de dimineață și de toate zilele către prea sfânta Născătoare de Dumnezeu în care este paraclisul Maicei Domnului și rugăciunile spre somn. Neamțu, (Tip. **Sf. M-tre Neamțu**), [1926], 192 p. Fig.

Cristescu (Dr. Gr.). — Pentru înviorarea entuziasmului pastoral. Sibiu, (Tip. **Școala Militară**, 1926, 61 p. Lei 30.

Documentele de seamă ale statusului romano-catolic din Ardeal luate din istoria dreptului și publicate de consiliul lui dirigent. Cluj, (Tip. **Minerva**), 1926, 47 p.

31 STATISTICĂ.

Colescu (Dr. L.). — Le commerce extérieur de la Roumanie avant et après la guerre mondiale. Bucarest, **Institut économique roumain**, 1926, 19 p. Hartă, diagrame.

Statistica agricolă pentru anul 1925. Partea II. Producțiunea agricolă. Production agricole de la Roumanie pour l'année 1925. II partie. Bucarest, (Impr. **Statului**), 1926, 124 p. (Ministerul Agriculturii și Domeniilor).

33 ECONOMIE POLITICĂ.

Ministerul Muncii, Cooperăției și Asigurărilor sociale. Direcția de Studii și Statistică. — Convențiile colective de muncă din 1925. Bucaresti, (Tip. **Eminescu**), 1926, 467 p.

Ministerul Muncii, Cooperăției și Asigurărilor sociale. Direcția de studii și statistică. — Mișcarea salariilor în anul 1925. Bucaresti, (Tip. **Eminescu**), 1926, 272 p. Diagrame.

Ministerul Muncii, Cooperăției și Asigurărilor sociale. Direcția de studii și statistică. Proiectele de convenții și recomandările adoptate de conferințele internaționale ale muncii dela 1919—1926. Bucaresti, (Tip. **Curierul Judiciar**), 1926, IV + 315 p.

37 ÎNVĂȚĂMÂNT. PEDAGOGIE.

Terrière (Ad.). — Școala activă. Vol. II. Principii și aplicații. Traducere de I. G. Marinescu și Al. Marinescu. Câmpulung-Muscel, **Gh. N. Vlădescu și Fiul**, 1926, 175 p. Lei 50.

Velovan (Ștefan). — Metoda proiectării faptelor. Studiu metodologic original. Craiova, (Tip. **Scrisul Românesc**), 1926, 104 p. Lei 70.

Chiriță (Preotul Mihail I.). — Anuarul Seminarului Teologic „Neagoe Vodă” din Curtea de Argeș pe anul școlar 1924—1925 și 1925—1926. Pitești, (Tip.

Transilvania, J. J. Șreifer), 1926, 143 p. + 2 tabele.

b). Manuale didactice pentru învățământul secundar.

Scheffer János. — Katholikus egyháztörténelem. Közép és polgári iskolák részérve. II Javitott kiadás. Cluj. Kiadja: Nyom **Minerva**, 1926, 127 p.

38 COMERȚ. TRANSPORT.

Annuaire du Commerce Français en Roumanie. Edition 1926. Bucarest, Edité par l'**Office commercial français**, [1926], XXXIX + 160 p. Fig. Lei 160.

5 ȘTIINȚE PURE.

Butescu (Ing. D.). — Analyse de l'eau minérale de Cheea (Prahova). Bucarest, **Société roumaine des sciences**, 1926, 7 p.

Georgeacopol (E.). — Darstellung von Violanthronfarbstoffen aus Naphthofluorenone. Bucarest, **Société de roumaine des sciences**, 1926, 18 p.

Stoopoe (A.). — La préparation du bioxyde de manganèse colloidal par réduction de la solution de permanganate de potassium avec de gaz organiques réducteurs (I). La réduction avec l'éthylène. Bucarest, **Société roumaine des sciences**, 1926, 5 p. Fig.

Stoopoe (A.). — Sur l'énergie de liaison de quelques radicaux organiques en contradiction apparente avec la théorie de l'affinité variable, la structure du dialkylméthyle et du benzyle. Bucarest, **Société roumaine des sciences**, 1926, 5 p.

Krejci (K.). — Elemente de stratigrafie pentru inginerii schelelor petrolifere. Bucaresti, **Steaua-Română**, 1926, 22 p. + 2 tabele.

Petrascheck (Dr. W.). — Über Beziehungen zwischen Erdölgerstätten und dem Nebengestein. Bucarest, (Buchdruck. **Sococ & Comp.**), 1926, 6 p.

61 MEDICINĂ. FARMACIE. MEDICINĂ VETERINARĂ.

Vicol (Général Dr.) et Dr. **Michăilescu**. La Roumanie balnéaire et climatique. Bucarest, Edité par le **Ministère de la Santé et de la Prévoyance sociale**, 1926, 31 p. + hartă.

Volanschi (A.). — Burueni de leac. Bucaresti, **Cartea Românească**, [1926], 32 p. Fig. Lei 4. (Cunostințe folositoare Seria B. Sfaturi pentru gospodari No. 45).

Teodoru (Dr. V.). — Primul ajutor medical în accidente, boli reperi și boli molipsitoare cu mijloace la îndemâna fiecăruia. Ediția V. Bucaresti, **Cartea Românească**, [1926], 148 p. Fig. Lei 40.

Crainceanu (Al.). — Tratatul insuficienței ovariene prin doze mari de Calciu. Bucaresti, (Tip. **Eminescu**), 1926, 16 p.

63 ȘTIINȚE AGRICOLE.

Chirițescu-Arva (Dr. M.). — Importanța experiențelor pentru agricultură. (Conferință ținută în Ianuarie 1926 la Casa centrală a împrietărilor). Bucaresti, Editată de **Ministerul Agriculturii și Domeniilor**, 1926, 42 p. Fig.

Enescu (I.) și I. **Colțescu**. — Compoziția strugurilor și a vinurilor din recolta 1923. Cu colaborarea chimiștilor experți: Eftimie Colțescu, Ju-

liette Gonta și Virginia Nichitovici. Bucaresti, **Ministerul Agriculturii și Domeniilor**, 1926, 20 p. + 1 tabelă.

Ionescu (Ion I.). — Contribuțiunile la studiul rasei calului pur sânge englez în România. Bucaresti, (Tip. **Bucovina**), 1926, 87 p. + 2 tabele. Grafice.

Stamatelache (D.). — Creșterea albinelor la fermele și pepinierele Statului. Bucaresti, **Ministerul Agriculturii și Domeniilor**, 1926, 32 p. + 4 pl. Fig.

7 ARTE.

(Imre Lajos). — Zengien hálaéne! Enekeskönyv. Kolozsvár, **Az Ifjú Erdély** kiadása, 1926, 63 p. (Élőkönyvek 5.).

8 LITERATURĂ.

I. LITERATURĂ ROMÂNĂ.

c) Proză.

(Roman. Nuvelă. Etc.).

Sanielevici (H.). — Familia Lowton. Bucaresti, **Adeverul**, [1926], 71 p. Lei 6. (Biblioteca Dimineața No. 66).

II. LITERATURĂ STRĂINĂ.

Borbély Istvan Dr. — Jókai: Bálványosvár. Regényismertetés. Cluj, Nyom **Minerva kiadása**, 1926, 15 p. Lei 5. (Irodalmi kis könyvtár 3. szám).

III. LITERATURĂ STRĂINĂ TRADUSĂ.

Päivarinta (Pietrari). — Nuvele finlandeze. Traducere de O. Pursch. Bucaresti, **Cartea Românească**, [1926], 104 p. Lei 9. (Biblioteca Minerva 122—122 a.).

Dumas-Tatăl (Alexandru). — Maistrul Adam Calabrezul. După o traducere veche, prelucrată de M. S. Bucaresti, **Cartea Românească**, [1926], 128 p. Lei 9. (Biblioteca Minerva, 106—106 a.).

Maupassant (Guy de). — Strigăt de alarmă. În românește de G. Niculescu-Varone. Bucaresti, **Cartea Românească**, [1926], 116 p. Lei 9. (Biblioteca Minerva 156—156 a.).

Ouida. — O frunză în vijelie. Traducere de Vasile Sadoveanu. Bucaresti, **Cartea Românească**, [1926], 91 p. Lei 6. (Biblioteca Minerva 123).

Pirandello (Luigi). — Livretul roșu. Nuvele. În românește de Victor Rodan. Bucaresti, **Adeverul**, [1926], 71 p. Lei 6. (Biblioteca Dimineața No. 65).

9 ISTORIE. BIOGRAFIE.

a) Războiul României 1916—1918

(Istorie, Memori, Impresii, etc.)

Erollor învățători, doljeni omagiu. Editat de **Asociația învățătorilor din Dolj**, 1926, 180 p. + 3 pl. Fig.

b) BIOGRAFIE.

Ștefănescu-Drăgănești (Maiorul). — Săptămâna patimilor mele... 1926. Bucaresti, (Tip. **România Mare**), 1926, 16 p. + 1 pl. Lei 10.

91 GEOGRAFIE.

Găvănescu (General C.). — Ocolul pământului în șapte luni și o zi. Călătorie făcută cu A. S. R. Principele Carol fostul Moștenitor al Tronului. Vol. V. Japonia A. Turnu-Severin. (Tip. **Ramuri**), [1926], 228 p. + LXXV pl. Fig., hartă. Lei 160.

Nagy Péter. — Ó, kedves Kolozsvár!... Reményik Sándor bevezető sarajvai. Berlin, Verlag **Ludwig Vögenreiter** (Nyom **Minerva**, Cluj), 1926, 176 p. Fig. Ilustrație de István Tóth.

Preda (Dr. G.). — Impresia dintr-o călătorie în Orient. Egiptul, Alexandria, Cairo și împrejurimile; Luxorul, Asuanul, Theba; Necropolele faraonilor. Cluj, (Tip. **Viața**), 1926, 19 p.

*) A se vedea tabloul clasificățiunii zicimale în numărul 1.

E C O U R I

DELA UNIVERSITATEA „COASTA DE ARGINT” (BALCIC) PRELEGERILE D-LUI ION MARIN SADOVEANU.

I

Prima prelegere: Sfântul Francisc din Assisi

Prilejul colci de a șapte sutea aniversării de la moartea sfântului Francisc, din anul acesta, l-a făcut pe conferențiarul Ion Marin Sadoveanu, să-i închine „Sărăcuțului” din Assisi prima sa prelegere, franciscanismul fiind astăzi una din laturile problematice noastre contemporane.

În fața unei săli pline, d. Sadoveanu a vorbit înspărat, dând o oră înmuiată în poezie auditorului său, urmând pas cu pas viața eroică și sfântă a lui Francisc pe care o raporta neincetat atât vremii sale cât și vremurilor noastre, ca furiorare. Ni s'a desprins un sfânt Francisc poet, mai înainte de toate poet al naturii, purificator al unui sentiment cardinal, cu care se va împărtăși omenirea până astăzi. Criticul și scriitorul din d. Ion Marin Sadoveanu și-au dat mâna pentru a da auditorului o sinteză luminoasă și impresionantă din viața și învățătura sfântului din Assisi și pentru a provădui într'un anumit fel, o putere făcută deopotrivă din poezie și credință. În concluzie, d. Sadoveanu a arătat importanța franciscanismului astăzi, ca stare de spirit reînscut, dându-i importanța uneia din laturile caracteristice ale tendințelor Europei contemporane.

A doua prelegere: Tehnica poeziei dramatice

II

A doua problemă a apiritului de astăzi, d. I. M. Sadoveanu s'a oprit să o analizeze într'un domeniu de specialitate: a cea al poeziei dramatice. După un scurt dar foarte clar istoric al poeziei acesteia, tratat într'un mod cu totul personal, care făcea să izvorască drama de la începutul nebuloș dar pasionat al dramei magice, conferențiarul abordează problema tehnicii în dramă de îndată ce apare în drama organizată, și luminând-o și interpretând-o în marile ei popăsurii o face înțeleasă și urmărită cu încordare de numerosul său auditoriu.

Fiește recapitularea aceasta a tehnicii dramei de pretutindeni a fost făcută pentru a da un cât mai accentuat relief reformei moderne, intențiilor și mai ales în parte — realizărilor ei. S'au lămurit străduințele dramei expresioniste și s'au analizat în cele din urmă ceea ce s'a izbutit de câteva mari personalități, în primul rând de către Luigi Pirandello. Prefacerea și topirea în tipare tangibile a celor două elemente timp și spațiu, care au întovărășit întotdeauna drama cu material de construcție, dar care abia sub mâna modernilor se încearcă să joace un rol de expresivitate s'au lămurit ca elemente și tendințe ale problematice spiritului contemporan. Un paragraf izolat dar totuși bine precizat a fost în concluzie, închinat lui Bernard Shaw și tehnicii sale dramatice.

III

A treia prelegere: Orient și Occident

O ochire largă, cu incursiuni în religie, politică și artă ne-a dat d. Sadoveanu, încercând de-alungul ei să precizeze procesul de influență a spiritului extremului orient — în special indian — asupra vieții Europei de azi.

Începuturile timide dela sfârșitul veacului trecut din care s'a desprins impresionant un destin tragic și o experiență, aceea a lui Amiel dizolvat în bună parte de filozofia orientală, — se precizează și iau amploare după hiatul adânc al războiului care lasă în urma sa dezorientarea. După pozitivismul veacului al XIX, un nou val de romantism ia cu asalt spiritul european. „Orientalizarea” de astăzi, d. Sadoveanu o integrează în această undă romantică. Analizează timpuria și importanta înriuire literară, care progătește influența mai largă din urmă, și anume: circulația și prestigiul scriitorilor ruși. Apoi, se explică sufletul Asiei, în fundamentalele lui, schițându-se silueta preoților acestui suflet: Rabindranath Tagore, și militant european, contele Herman-von Keyserling cu școala sa de înțelepciune dela Darmstadt. D. Sadoveanu precizează în cele din urmă rolul important jucat de Germania în împărțirea Europei cu acest spirit oriental. Fără a trage concluzii, conferențiarul face numai sensibil prin ample mijloace de sugestie, publicului său existența acestui spirit ca o altă latură caracteristică a epocii noastre.

PUBLICAȚII

□ În cursul lunii Septembrie va repara „Sburătorul” cu colaborarea d-lor Eugen Lovinescu, G. Brăescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Perpessicius, Camil Petrescu, F. Aderca, G. Nichita, Ticu Archip, Sanda Movilă, Pompiliu Constantinescu, etc.

□ În bib. „Semănătorul” de la Arad va apare volumul de poezii „Srtofe pentru veacul meu” de d. Const. Goran.

O POEMĂ ÎN PROZĂ

În „Adevărul literar și artistic” (VII, 295) din 22 August, d. Tudor Arghezi subscrie o admirabilă poemă în proză în care rusticitatea virginiană e filtrată prin sufletul unui diabolic poet modern:

Construite din cauciuc vulcanizat, linoleum și păr de saltele, combinate, bivolițele au rămas credincioase formelor primitive și abuzate ale naturii, pe aceeași linie estetică întărită cu crocodilul, cu hipopotamul și cu girafa. Bleg și botos, capul poartă simple coarne boante ornamentale inutile de geamantan. Bivolul necăjit are furia deraiată a locomotivei și lovește cu fruntea, cum ar lovi un car cu roțile dindărăt. El se supără fără motiv și pornește de vale ca un bolovan, nu știe unde, de-a fuga, o bucată de vreme, cu abdomenul umflat în corsetul coastelor dilatate și dacă nimic nu i-a ieșit subit înainte, nici stânca, nici zidul în care să-și sfârșească, doborât energia, el se oprește dela sine, ridică în aer coada și stă. Apoi face trei zile drumul înapoi, se duce acasă și doarme, movilă nevimovată și naivă. Preferința lui adevărată nu e muntele reumatic, încolăcit de ceață și plouat cu plictis măruntel; pasiunea bivoliului este sesul fierbinte, cu abcese adânci, cu furuncule imense, în puroiul cărora gras, făptura lui dogorită poate să alunece și să dispară vaginal, până la coarne.

Vacile, blonde, rugini și negricioase, sunt o turmă de principese. Pasul copitelor dinainte are o moliuine feminină grațioasă și rgerul frăgezimea curată a obrazilor și urechilor unei fetișcame cu șorțul alb. Coarnele cadulate lin, desfăcute ca o arcuță sau apropiate în paranteză, cresc elegant pe fruntea blajină, deasupra ochilor de catifea. Pe umerii uneia spânzură un sal de mătase cărămizie. Spina cea leilalte este învălțată de capriciul miraculos al

naturii cu o dantelă crepusculară. Fiecare vacă aduce din munte o cofă cu lapte cald, mazăra esențială a florilor, sucuri și n're-me, pe care le culege concentrate alblina, printre boturi de aflaz și coarne de chihlimbar.

La creș 7, vitele satului au intrat în coșare. Mâna gospodinei s'a strecurat sub uger și vacă-și desface și ea prieteneste degetele cu lapte și-și lasă mâna țâțelor albă în mâna stăpânii, ca să i-o strângă dulce.

Oale de pământ smălțuite trec drumul la vecini, pline cu opal lichid. O batistă a căzut din aer: un porumbiel. O frânghie de rufe albe s'a rupt în cer și a căzut pe casă: un stol de porumbie. Toate viețile s'au adunat la vatră și n dreptul munților albastrii se desface sulul de fum alburiu al focurilor aprinse.

În cuptorul dintre piscuri, din fund, a intrat azima de aur și cuptorul s'a închis. Pâinea soarelui caldă va fi mâine dimineață coaptă.

„VIEȚA NOUĂ”

Vorbind redactorului ziarului „Rampa” într'un substanțial interview, d. Tudor Viunu, aduce un binemeritat omagiu revistei „Viața Nouă” și personalității directorului ei d. O. Densușianu. În urmă vorbește de aspectele actuale ale literaturii noastre:

„Primul cerc literar cu care am luat contact și prima revistă la care am avut un rost mai activ, a fost cercul literar al d-lui Ovid Densușianu și revista sa, astăzi dispărută, „Viața Nouă”.

Împrejurări ulterioare au vrut ca drumurile mele să se despartă de acelea pe care d. Ovid Densușianu a mers până la urmă aproape neînsoțit, dar și astăzi păstrez amintirea reconfortantă a caracterului integru al învățătuții desăvârșită, a omului cu o viață de înaltă spiritualitate care este profesorul de filologie romanică dela Universitatea din București. Am publicat în „Viața Nouă” versuri parnasiane, între 1915 și 1918: nu le-am mai recitat de atunci niciodată dar linerescul meu zel poetic, abătut de atunci către studiu și teorie, mi-a lăsat în conștiință un punct nevrologic care până la urmă cred că mă va reînțoarce către producția literară.

La „Viața Nouă” am învățat însă mai mult decât am publicat. Am deprins acolo interesul activ pentru manifestările spiritului modern, pe care nu l-am mai putut nici odată privi cu acel pedantism arhaizat care mă uimește în alte cercuri. Am mai contemplat acolo exemplul unei discipline intelectuale împerechiată cu o normă selectă de viață, care trebuie să fi intrat într'o măsură oarecare în repulsiunea pe care îmi permit s'o mărturisesc, pentru toate exagerările firei boeme, cu caracteru-i antisocial și foarte curios oscilantă între deprimarea ușoară și iubirea vălvei indiscrete în jurul propriului nume. Se știe că de aceste defecte viața noastră literară nu este cu totul străină.

Iată: Avem mai întâi un tineret care ocupă cantitativ cel puțin trei pătrimi din întinderea scrisului românesc. Acest tineret face poezie lirică, notează sonorități agreabile și imagini interesante și dovedește în genere talent. Este cunoscut însă că talentul nu este chiar o piatră prețioasă — de oarece este destul de răspândit, iar la popoarele meridionale alcătuiește o trăsătură a caracterului național. Ceea ce nu constat în suficientă măsură la tinerii noștri scriitori este sentimentul adâncului tragic al existenței și felul de a înțelege viața ca o dificultăți și redutabilă problemă.

Mă bucur de aceea îndoit acolo unde îl gădesc.

Redactor PERPESSICIUS